

Poštnina plačana v gotovini.

SLOVENSKI UČITELJ

**PEDAGOŠKA REDIJA IN GLASILO
SLOMŠKOVE DRUŽBE V LJUBLJANI**

LETNIK XXIX.

ŠTEV. 5-6

1928

„Slovenski učitelj“ izhaja sredi vsakega meseca. - Uredništvo (Fort. Lužar) je v Ljubljani, Glinška ulica, vrtna kolonija. Upravišтво je v Ljubljani, Jenkova ulica št. 6. - Naročnina znaša 50 dinarjev. - Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije in naročnino pa upravišтво. - Izdajatelj in odgovorni urednik: Fortunat Lužar. - Za Jugoslovonsko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč.

Dosebina v števil. 5.-6.: Spisje v delovni šoli. M. Sadar-Kleinmayerova.
- O delovnem paku. Fort. Lužar. - Kulturni pregled. - Književni pregled. - Vestnik za starše. - Zapiski.

*Glasbena priloga: Anton Jobst: 5. Sežaj, ninaj, tul ujnáč! (Fr. Levstik),
Anton Jobst: Štejmo! (Fr. Bevk)*

Nekaj kratkih pripomb o pomenu, potrebi in nalogah Akademije znanosti v Ljubljani.

Prof. dr. Rajko Nahtigal.

V kulturnem razvitku vsakega naroda se znanost na splošno pojavlja najpozneje, je zato vrh kulture in neobhodni znak končne kulturne dozorelosti in resnično kulturnega nivoja kakega naroda. Iz tega pa izvira za vsak narod, ki se povzpne do takega nivoja, kulturna dolžnost, storiti za občno kulturo vsaj to, da znanstveno kolikor mogoče preuči samega sebe, svojo zgodovino in svojo zemljo v vseh ozirih. Tega tuji, pa tudi naši južni bratje ne morejo tako dobro storiti, a pričakovati to od njih, bil bi le dokaz kulturne zaostalosti, nesposobnosti in nesamostojnosti. Razven tega imajo oni sami sličnega dela za se dovolj.

Toda ne le napram splošni kulturi, ampak tudi napram sebi samemu ima vsak narod dolžnost študija predvsem samega sebe in vsega, kar je njegovega; kajti neizogibna potreba je, da se vedno na novo oplaja njegov vedno prenavljajoči se duševni prepород v njega stalnem napredku. Vrh tega niso brez znanstvenih izsledkov, brez pravega znanja, tudi noben pouk, izobrazba in vzgoja mladine mogoči.

Veda o lastnem narodu v vseh ozirih pa je možna le pri sistematičnem delu v okviru znanstvene organizacije, kakor je to akademija znanosti. Obširnosti in velikosti dela, sredstev za njega izvršbo ne premore noben posameznik, to zmore le skupno organizirano znanstveno delo. Da je pri tem lastni domači jezik najnormalnejše sredstvo in lastno kulturno središče najprimernejši kraj za razpravljanje o samem sebi, o svojem narodu, je umljivo samo po sebi.

Prve naloge ljubljanske akademije znanosti bi se podobno drugim akademijam imele gibati v štirih smereh: v zbiranju gradiva, organiziranju ekspedicij, kritičnih edicijah ter publiciranju doseženih znanstvenih izsledkov. Po naravi predmeta bi imel vsak iz običajnih štirih razredov še svoje posebne naloge.

Filološko-historično-filozofski razred ima zbirati dialektološko, leksikografsko, onomastično, folkloristično, etnografsko, antropološko, arheološko, zgodovinsko, kulturno-zgodovinsko in liberalno-historično gradivo, ki je dosedaj, kakršno si bode, izdano in obravnavano še vedno le bolj fragmentarno in slučajno, v starejši dobi tudi nekritično. To različno gradivo se ne more nabirati seveda samo v središču, temveč ga je treba iskati na vsem v poštevh prihajajočem ozemlju; da, treba bo to ali ono iskati celo v inozemstvu v bibliotekah, arhivih in drugod. Tudi nimamo še do dandanes polne gotovosti, da so odkriti že vsi rokopisi ali stari tisk. Razen tega vemo za to in ono, pa nam je nedostopno: kakor n. pr. korespondenca Prešernova z Anastazijem Grünom itd.

Kritične in faksimilirane edicije z obrazložbo čakajo na prvem mestu v okviru celokupnega kodeksa znameniti brižinski spomeniki z druge polovice X. stol., najstarejši slovanski spomenik z latinskimi črkami in eden izmed najstarejših slovanskih spomenikov sploh. V znanstvene svrhe je prepotrebno kritično izdati vsaj »unica« naše prve protestantske književnosti. Potrebujemo tudi znanstveno-kritične izdaje naših najglavnejših pisateljev in pesnikov, n. pr. Prešerna, Vraza i. dr. K edicijam raznega gradiva spadajo literarno-

Spisje v delovni šoli.

Marija Sadar - Kleinmayerova.

Poglabljamo se v razne reformne ideje. V ospredju teh reformnih idej stoji delovna šola. O delovni šoli se je že mnogo pisalo in razpravljalo, a vendar imamo do intenzivne poglobitve še dolgo pot. Treba nam bo še veliko proučevati, preskušati. Po novi poti stopamo počasi, preudarjeno in premišljeno. Zanimamo se za nova stremljenja, previdni pa smo s preskusi raznih novotarij, ki se morda danes porajajo, da jutri že zopet umirajo. Naša previdnost je umestna in potrebna, saj izvajamo svoje preskuse s predragocenim materialom, z upom naroda — z našo mladino. In le-ta bi lahko postala žrtev naših morebitnih zablod.

Danes hočem razpravljati o spisju v delovni šoli, in sicer na podlagi knjig: Münch, Der Aufsatz in der Arbeitsschule in Weigel, Wesen und Gestaltung der Arbeitsschule.

Za prvo podlago navajam tu sledeči prizor: Peterček, štiriletan deček, je opazoval, kako je mati očetu, ki je bil z doma, pisala pisma. Nekega dne stoji Peterček ob oknu in gleda na cesto. Zdajci skoči od okna, vzame tinto in pero in čečka skrivnostna znamenja na lepi beli prt. Mati prihiti, strga sinku pero iz roke in ga pošteno pokara. Malček pa zagotavlja materi, da je vendar tudi on hotel pisati očetu pismo. Stražnik, policijski pes in potepuh so prišli mimo. Pes je brezdvomno izsledil potepuha. Vse to bi bil rad sporočil očku. »Mamica, ali se ne bi očka veselil mojega pisma? Čitaj vendar!«

Peterček je napisal na prt svoj prvi spis, ki je združeval več bistvenih znakov. Peterček je nekaj doživel. — Imel je nujno zanimanje, da napiše. — Pisal je, da bi svoj doživljaj hitro komu sporočil. — Istočasno je dodal doživljaju lastne misli in presodke. — Zahteval je takojšnjo kritiko: »Mamica, čitaj vendar.«

Doživljaj in doživljaj sta dvojno. Peterček je nekaj doživel, kar ga je tako navdušilo, da je moral takoj z blestečimi očmi na delo. Njegov doživljaj je bil zato tako nujen, ker je imel svoj izvor v nazoru. To je prva temeljna modrost, ki jo opazujemo pri malčku. Spis naj temelji na nazoru! Druga bistvena točka je bila: Hotel je svoj doživljaj zapisati, da bi ga komu sporočil.

Če smo pisali v učni šoli spis o kakem doživljaju, n. pr. »Majniški izlet«, ni imel spis nikdar značaja nujnega, neodložljivega sporočila. Tema se je navadno vsestransko opisala. Otroke se je opozarjalo na reči, ki naj bi jih bili opazili, a jih niso. Otroci niso mislili pri pisanju na to, da bi učitelju ali komu drugemu kaj novega sporočili.

Peterček je prosil mater: »Mamica, čitaj, čitaj takoj!« Če dobi otrok — recimo — čez teden dni svoj popravljen in redovan spis, s tem še ni zadovoljen. Otrok hoče videti, kako učitelj zvezek v roke vzame in se veseli, hoče slišati, kako se smeje in kako se izraža. Štiriletni Peterček prekaša učence stare šole tudi v tem oziru, ker je v svoj doživljaj vpletel i svoje lastne misli. Pojme: »stražnik, policijski pes, potepuh,« je njegova domišljija združila v neko dejanje. Običajni spisi doživljava v stari šoli niso bili spisi, marveč le protokoli; pogrešali so znak samostvornih misli. Če so o majniškem izletu pisali učenci: Zbrali smo se pri kolodvoru. Peljali smo se do teinte postaje itd., to ni bil spis, ampak le dejanski zabeležek. Spisi niso fotografične ali fonografične plošče, marveč majhni, skromni umotvori.

Za prve spisne predvaje naj imajo učenci beležnice. Otroci radi sestavljajo sezname. Ko so numerirali strani beležnice, pišejo sezname učencev, ki jim radi pripisujejo tudi rede i. dr. Zanimanje za sezname naj učitelj izrabi. Z beležnico v roki vodi učitelj učence po hodnikih in stopnišču, da sestavljajo sezname o opravi. To povzroča otrokom veselje. Otroci seveda ne ločijo mrtvega inventarja od živega. Tako se glasi nek tak seznam: Na prvem hodniku sem videl 8 oken, šest podob, strguljo, upravitelja, pljuvalnik in dve učiteljici. Tu je treba spraviti najprej red in načrt v seznam. — Nato dajmo določne naloge: Spišite v svoje beležnice, kam ste šli vsako popoldne skozi ves teden. Prihodnji teden naj n. pr. dostavijo, ali so otroci opravili posamezne poti in čemu so jih opravili. Namen teh beležk je, da učenci na lahek in neprisiljen način izražajo svoje misli in sodbe. To pa seveda še ni spisje.

Imamo, tako vsaj nekateri mislijo, različne vrste spisov, med temi tudi tako zvaní prosti spis. V resnici poznamo samo eno vrsto, pač samo prosti spis. Kajti pojml otroški spis mora obsegati v vseh slučajih znake lastnega doživljaja in ustvarjajočega dela ter mora imeti značaj veselega, nujnega sporočila.

In spis po slikah? Kako skromna je najlepša slika v primeri z živim življenjem, ki obdaja otroka. Pri iskanju metod za spisni pouk se vrnimo zopet in zopet k svojemu mlademu učitelju Peterčku: izbral si je temo »Na cesti«. Za učitelja spisja ni najvažnejša naprava šolskega poslopja kabinet z učili, ne mape s podobami, ampak okno. Otroci naj stopijo k oknu šolske sobe, naj gledajo in v preprostih stavkih pripovedujejo, kar vidijo. Nato naj še, kar so opazili, kratko napišejo. »Poglej v svet!« To mora biti v vsakem slučaju prva tema. Münch pravi v svoji knjigi: »Poglej v svet!« naj se glasi prvih 100 tem v osnovni šoli.

Za nekaj dni dežuje. Stopimo k oknu. Sedaj pa: »Pst — gledanje brez govorjenja.« Nato pa v klop in k pisanju. Stopili smo korak globlje v deželo prostega spisja.

Čez nekaj dni stopimo pred šolska vrata in opazujemo življenje na cesti. Vsakega mimoidočega opazujejo otroci natančno glede izraza v obrazu, glede obleke, prtljage itd. Pri vsakem vidijo nekaj karakteristič-

nega. Deklice vzamejo beležnice in sestavljajo opise posameznih oseb. »Življenje in vrvenje pred šolo« so nove spisne predvaje. To pa še niso spisi, saj jim nedostaja živa potreba sporočila, in domišljija se je še premalo udejstvovala pri njih tvoritvi.

Da ustvarimo ugodne predpogoje za spis o doživljajih, prepleten z lastnimi mislimi, nadaljujmo smotreno vežbanje čutov na šolskem dvorišču. Prihodnje delo naj bo: Koncert na šolskem dvorišču. Tu naj otroci z zaprtimi očmi poslušajo. Piskanje lokomotive, sopihanje vlaka, žvižg siren, kokodakanje kuretine, žvrgolenje ptičkov, brenčanje žuželk, tutanje avtov podžiga njih zanimanje.

Vaje v gledanju, opazovanju in poslušanju še ne tvorijo spisja. Mali zapiski bi ostali samo tehnične predvaje, če se ne bi pridružila opazovanju druge duševne zmožnosti; igre domišljije. Navadne teme, ki naj domišljijo netijo: »Če bi bila bogata, ko bom odrasla« so na tej stopnji brez pomena. Sistematični spisni pouk se ne sme izgubljati v domišljavo sanjarjenje, marveč mora sloneti na nazorih. Bujni traki domišljije smejo plapolati, toda vedno le okoli resničnosti, kakor plapola trobojnica ob lesenem drogu.

Lepega dne grem z učenci na križišče električne železnice. Otroci opazujejo ljudi, ki vstopajo in izstopajo. Tu vzbudimo v njih premišljevanje: kam se pač ti ljudje peljejo. To ugibanje in sklepanje napravlja učencem veliko veselja. In tako mora biti. Otrok se mora s telesom in dušo lotiti resne stvari, kakor kratkočasne igre. Razvijajo misli: Ona gospa z dečkom, ki ima eno oko zavezano, je gotovo namenjena v bolnišnico. Gospod s kovčegom je gotovo trgovski potnik. Gre na kolodvor. Odpelje se tja in tja, da bo ponujal predmete svoje tvrdke, sklepal kupčije itd. Nekateri učenci napišejo stavek za stavkom kakor ga slišijo. Drugi čutijo v sebi že gotov literarni ponos in se povzpno do lastnih misli in predsodkov.

Naša dela imajo zdaj že dve bistveni zahtevi spisja, t. j. temeljijo na doživljajih in vsebujejo samopridobljene misli. Treba nam je zdaj še zadnjemu pogoju zadostiti, t. j. spisni pouk tako organizirati, da dobi z n a č a j n u j n e g a s p o r o č i l a.

Pošljem nekaj učenk z beležnico in svinčnikom k oknu hodnika. Opazujejo in opišejo naj življenje na cesti. Kar te učenke zunaj vidijo in dožive pa prepletejo s svojimi misli, ter težko pričakujočim učenkam prečitajo s ponosnim veseljem, to je prvi spis. »Opazovanje ob oknu«, to je prvi spis v smislu Peterčkovega sloga.

Vaje v opazovanju in poslušanju nadaljujmo smotreno. Dan za dnem naj stoji nekaj učenk s svinčnikom in papirjem ob oknu, ob vežnih vratih in prosto opazuje. Brez odloga naj oko in uho narekuje svoje doživljaje peresu, ne meneč se za to, ali bi stara šola spoznala za primerno, da se to uvršča v obseg spisja. Užitek je gledati sigurno usmeritev očesa, radoznalo preiskavanje skupnega preglednega polja, veliko vnemo, ki ne dopušča malo počakati ali pogledati v sosedovo delo. S kakšnim navdu-

šenjem čitajo potem svojim sošolcem v razredu svoje zapiske! Pri takih vajah se bomo čudili, koliko otroci vidijo, vidijo več kakor mi sami. Če so tudi vtisi spisani v preprostem slogu, so le pisani v rastočem in ne v skrpanem slogu. Taka dela so pristni izrazi otroškega lastnega dožitka. Vrednost takih izdelkov iz otroškega peresa ni v reprezentiranju, ki ga je gojila stara šola, marveč v nedotaknjeni pristnosti in izvirnosti v prasili izražanja, v naravni kompoziciji.

Glavno vprašanje je: kako je živahnost otroškega duha, tvorna moč otroške domišljije in veselje do pripovedovanja izkoristiti za spisje? Otrok ostani tudi s persom v roki otrok! Ne vprezimo njegovega zanimanja takoj v vojke dispozicije. Ne grenimo mu veselja za spisje z vsakovrstno navlako pravil. Naj mali svobodno delajo izpočetka napake v svoje izdelke. Samo da jim ohranimo naravni dar pripovedovanja, gladko miselno produkcijo, živahno potrebo sporočila.

Učenci naj opazujejo svoje doživljaje na šolskem dvorišču, pred šolskim poslopjem, v šolskem obližju itd. Dobe povelje: Odprite oči! Smejo pisati, kar hočejo. Sprva prinašajo prav različno gradivo. (Videla sem gospodično s torbico. Mož se je peljal na kolesu. Deček se je igral s psičkom itd.) Otroci imajo veliko nabiralno veselje in hočejo napisati veliko opazovanj. Mislijo: čimveč — tem boljše!

Sedaj treba učenke vzgojiti h koncentraciji. Svoje misli naj osredotočujejo na manj predmetov, a o vsakem izmed teh naj napišejo nekaj stavkov. Sedaj prestopajo bolj premišljeno in se pri vsaki prestavi dalje pomude. Sestavki dobe tako drugo lice: Videla sem gospodično s torbico. V njej je imela gotovo svoj predjužnik. Zdelo se mi je, da gre v trgovino. Najbrž je prodajalka... Tako polagoma navajamo učence, da ostanejo pri manjšem številu predstav in se pri vsaki primerno pomude. Premišljujejo in dostavljajo svoje razsodbe, toda vedno le okrog predstave. Okrog stvari na cesti prede domišljija svoje niti kakor se ovija cvetoča rastlina okrog svoje opore.

Vzajemno življenje, čitanje in poslušanje, dejanje in sprejemanje, tvorbe in presoje so za sošolce zelo poučne glede izbire gradiva. Mnogim otrokom je zelo težko ločiti zanimivo od vsakdanjega. Tu so mali učenci najboljši medsebojni vzgojitelji. Če ima kdo v svojem spisu vedno le gola naštevanja, je njih ostra in kratka kritika: »Prazna slama.« Tu vlada demokratično postopanje. Pohvala ali graja ne zveni le z vzvišenega katedra, marveč prav tako iz vrst tovarišev. Samostojno presojanje od strani sošolcev je v delovni šoli na dnevnem redu.

Spisni pouk ne more biti za otroke dovolj zanimiv, dokler ne bo tako urejen, da imajo spisi značaj poročil. Šele potem, če se učenec trudi napraviti vtis na svoje tovariše, premišljuje, kaj je zanimivo in kaj ne. Če spis ne vsebuje lastnih doživljajev in če je namenjen le za učitelja, ki nima zanj nujnega zanimanja, ker že približno ve, kaj vsebuje, ne bo dosegel svojega namena.

Zelo važno je, da damo spisom značaj poročanja. Spisi naj bodo pisma. Zgled: Hočemo predočiti hrepenenje rastline po luči. Napolnim tri zabojčke z žaganjem in zemljo. V to vtaknemo nekaj fižolov. Prvi zabojček postavim k oknu, drugega v temno omaro, tretjega v bližino table. Zadnji zabojček pokrijem s papirnato vrečico. Otroci ugibajo, kateri fižol bo najprej pogнал. Seveda ugiblajo vsi: »oni na oknu«. Napačno. Ko je imel oni na oknu za prst dolge kali, so bili poganjki v omari že pol metra dolgi. Seveda so bili isti usehli in slabotni. Fižol v papirnati vrečici je ostal skrit. Moral je prestati isto preobrazbo kakor oni v omari. V najoddaljenejši kotiček naredimo luknjico in otroci takoj uganejo, da bo lepega dne fižolček poiskal svetlobo skozi to odprtino. V svojem velikem hrepenenju po luči se mu bo to posrečilo, če je prav oddaljena. Pričakovanje učenk se stopnjuje dan za dnem. In lepega jutra pozdravi res fižolček skozi odprtino vesele učence. »Škoda«, pravim, »prav danes manjka Anica, ta bi bila to tudi rada videla«. »Pišimo ji« zakličejo deklice. In tako porabimo to priliko za poročanje v obliki pisma. Učitelj sede med otroke, vsi gledajo fižol in pišejo. Začetek takega pisma: »Ti, Anica, danes je pokukal fižolček skozi odprtino papirnate vrečice. Ti ne veš, kako smo ga vsi veseli. Tudi on je vesel, da nas sedaj vse pozna. Pridi kmalu v šolo, da tudi tebe vidi itd.« To so spisi, ki so zrasli na redilnih tleh delovne občestvene šole. Tu je doživljaj in izvirno lastno razmišljanje in pripovedovanje. Dorajali so se po veselju, oblikovali po volji, da koga razvesele.

Spisi postajajo daljši, sedaj je treba poskrbeti za razporedbo stavkov. Ako so tudi posamezni stavki pravilni, vendar je sestava zelo neprikladna. Cela vrsta stavkov n. pr. pričinja: In potem sem prišla tja, in potem sem videla to, in potem sem opazila... Poslušalci opazijo vedno ponavljajoči se »in potem« in sami popravljajo v »nato«, »sedaj«, »kmalu« in tako poskrbe za blagoglasje. Preidemo torej k smotrenemu pouku o stilističnem oblikovanju.

Otroci postanejo kritični glede spisov svojih sošolcev in napram svojim lastnim izdelkom. Za nekaj časa opažamo, da so otroci z dušo in telesom navzoči, če jim je sestaviti spis. Razumejo iz množice življenja, ki jih obdaja, odbrati najvažnejše. Sedaj pa ne hodijo več na slepo srečo na izprehode. Dajemo jim določna naročila. Tvarine ne smejo po mili volji izbirati, marveč morajo imeti gotov cilj pred očmi.

Začujemo med poukom klic prodajalca na cesti. Odpošljem učenko z naročilom: »Poglej, kaj prodaja in napiši, kar opaziš.« Od sošolk zavidana hiti učenka na cesto. Za kratke četrt ure poda nastopno sliko: Bil je prodajalec jabolk. Vprašal me je, če jih hočem tudi imeti. »Toda brez denarja,« mu odgovorim. Mnogo žensk je prišlo kupit. Več jabolk je bilo otolčenih in nagnitih. Neka ženica je hotela izbirati. »Le kar od kraja,« zakliče možiček. Bil je že čisto hripav.

Prihodnji dan je sosednji razred na dvorišču. Hitro izvolimo in odpošljemo poročevalko. Kmalu ima prizor za nas na papirju.

Naj ne mine dan, da ne bi pisali in čitali kaj zanimivega. Ko smo gotovi, da se otroci ne bodo več izgubljali v prazno fantaziranje, jim dajmo teme, ki kažejo v prihodnost. »Danes pride prijateljica k meni.« »Danes grem z materjo v mesto.« To so le navidezne teme bodočnosti, v resnici je pa to preteklost postavljena v bodočnost. Otroci opisujejo pri tem le svoje doživljaje. Danes bo imela pot z mamico v mesto iste mikavnosti kakor zadnjič. Taki v bodočnost zaviti spisi lastnih doživljanj povzročajo otrokom mnogo zabave. Ves način otroka je naravno usmerjen v bodočnost, bistvo otroka je program, ne protokol. Poskus: Recimo deklicam: »Danes nimate naloge, kaj boste pa vse popoldne počele?« Tu vre načrtov. Če pa vprašam: »Kaj ste včeraj popoldne delale?« Tu pa sledi dolgo premišljevanje.

Hvaležna tema za spisje je tudi o t r o k s a m. Naročimo n. pr. trem deklicam, naj zabeležijo vse, kar vedo o svoji sosedu. Prvi spisi te vrste so navadno le za učitelja, kajti učenke slikajo prerade senčne strani svojih sošolk. Ko jih poučimo, naj na sošolkah poiščejo i dobre lastnosti, tedaj se učenkam šele posreči, da nekako pravično porazdele svetlobo in senco. Nato prečitajo svoje opise. Kako veselje! Tema »Moja soseda« izzove veliko navdušenje. Pri tem dobimo nov vpogled v značaj posameznih učenk, spoznamo njih miroljubnost in navihanost, pohlevnost in nestrpnost. Porazgovor teh spisov je važen del moralnega pouka.

Marsikateri otrok ve prav dobro, kaj naj pove, če pa je treba napisati, mu vse odreče. Rajši se nauči več sestavkov na pamet, kakor da bi se potrudil z enim spisom. Velik del spisne pomanjkljivosti je pripisovati pomanjkanju zaupanja v lastno zmožnost. Marsikateri učitelj stare šole se je kaj rad spozabil in se je ponudil učencem v oporo. Taki učenci se niso nikdar postavili na lastne noge. V moderni delovni šoli, kjer se bistri oko, vežba uho, uri roka, dobi učenec pogum, da to, kar ima povedati, tudi napiše. Velika zasluga delovne šole je, da krepí otrokom zaupanje do samega sebe in s tem tudi z a u p a n j e n j e g o v e g a p i s m e n e g a i z r a ž a n j a.

Ogledali smo si nekaj točk, kako pripraviti temelj za novo tvorbo spisnega pouka. Kako nadaljujemo na tej podlagi? Brezdvomno moramo postopati po določenem načrtu. Otroke je treba staviti smotreno vedno pred nove težkoče.

»Konec pouka«, opazovanje ob šolskem oknu. Otroci opazujejo prihajanje učencev na cesto in razhajanje na vse strani. V nekaj minutah vsi izginejo. Tu je bilo treba hitro opazovati in urno ujeti nekaj prizorov, ki se morajo vtisniti v spomin. Novo pri tem je: Spomin pričanja prevzeti večjo vlogo. — Za nekaj dni pravim učenkam: »Pazite jutri zjutraj dobro, kaj boste na poti v šolo videle in doživele, kajti to mi boste tekom pouka opisale. Ne pridem takoj s temo: »Moja današnja pot v šolo«, marveč hočem spominu delo olajšati. Razdalja med doživljanjem in zapiskom se sedaj smotreno daljša. In končno ne priključujem spisov več na doživljaje v šoli in na cesti, marveč na doživljaje pri čitvu, ali na

različne doživljaje v otroškem lastnem življenjskem krogu. Preobrazba pesmi v spis ne bo onečaščenje poetičnega umotvora. Skrbimo, da ima otrok v obsegu pesnitve lasten globokonotranji doživljaj, da svoj doživljaj premisli in se čuti siljenega ga komu podariti. To niso morda spisi, ki nimajo z notranjostjo otroka najmanjšega stika.

Obnovitev po spominu nima s spisjem z ustvarjajočim delom nobene sorodnosti, kvečjemu če bi bile povesti tako izrazito čuvstvene, da bi jih otroci pri napisovanju občutili kakor lastne doživljaje. Take spisne vaje so včasih prav koristne, ker pride slučaj, da mora človek nekaj, kar je slišal, napisati kolikor možno dobesedno. Da spravimo tudi v take obnove nekoliko samostojnega dela, pripovedujmo povesti, ki jih otroci sami dopolnijo. Basen: Prazni izgovori. Pet oslov je srečalo konja. Hvalili so se, da lahko hitreje tečejo, kakor konj. Uprizore dirko. Konj je seveda zmagal, in osli so se po vrsti izgovarjali. Prvi pravi: »Med potjo me je začelo bosti pod rebri.« Drugi: »Moral sem se tako smejati svojemu sosеду, da nisem mogel dalje« itd. Kdor se ne more izmisliti pet izgovorov, navede le tri osle, ki so se udeležili dirke. Nekateri pa navede kar sedem ali deset oslov. Otroška iznajdljivost dobi več izgovorov kakor nam bo z vzgojnega stališča ljubo. — V drugem slučaju preneham sredi zanimivega pripovedovanja in pozovem otroke, naj sami premislijo različne nadaljnje možnosti. Zgled: »Sveti večer je.« Utrujen delavec stopa počasi proti svojemu domu. Pred njegovo dušo plava slika njegovih dragih. Na postelji bolna žena, ob njej šest majhnih otrok, ki žalostno upirajo razočarane oči vanj, ki jim ni mogel preskrbeti božičnega veselja... Zatopljen v mračne misli stopi pod domači krov. Toda kakšno presenečenje! Otroci skačejo in vriskajo okrog božičnega drevesca in presenečeno ogledujejo svoja darila. Bolna mati pa sklepa sedeč na postelji hvaležno svoje roke. — Preneham... Vse je tiho, vse premišljuje in pričakuje nadaljevanja. Tedaj rečem mirno. Tej povesti manjka nekaj, kar bi gotovo vsi radi vedeli, Nestrpní odgovori: »Da, kdo je prinesel drevesce in darila.« Moj odgovor: »To naj sedaj vsak zase premisli in napiše.«

Taki priložnostni zapiski nudijo učitelju najzanimivejše opazovalne možnosti za presojo značajev.

Lahko podamo za spremembo tudi samo konec basni, n. pr. Tudi v tem je hotel drzni vrabec posnemati lastovico, zmočil si je pri letanju nad ribnikom prsa in je moral bedno utoniti. Otroci imajo sedaj nalogo, naiti prvi del tragedije.

Vse spise smo doslej pisali v šolski sobi, ob oknu hodnika ali pred vežnimi vrati. Prav pa je, da že v prvem spisnem delu navajamo učence, da majhna dela doma izvrše. Tu je treba pač čisto posebne previdnosti. Kajti doma prebiva trdovratni sovražnik modernega spisnega učitelja. To so predobri starši, večji bratje in sestre, sorodniki in znanci. Vsi ti bi radi pripomogli, da dobi »mali« kmalu visokodoneči slog. Vsiljujejo otroku njegovemu obzorju neprimerne izraze in visokodoneče fraze.

Prav naobraženi in naobrazbe se domišljujoči starši nam otežujejo v obsegu spisja delo najbolj. V zagovor teh naj omenim, da se niti od daleč ne zavedajo svojega nepravilnega postopanja. Doseči hočemo, da postanejo otroci že od početka samostojni, in tu nam pot zastavi dom. Kako naj to odpravimo? Poskusimo z ugankami. Povejmo otrokom uganko. Takoj v šoli naj jo poskusijo rešiti. Toda šele doma naj napišejo. Svojim domačim naj rečejo: Ne pogledjte sedaj mojega pisanja, hočem vam staviti uganko. Razvideli bomo iz tega, kar bodo doma napisali, če so ostali stanovitni. Upati je, da dobijo s čutom ponosa: »Ti sam si rešil uganko«, ono potrebno nedostopnost napram očetom, sestram i. dr. Toda s spisjem nimajo te, za gotove namene prikrojene male predvaje, ničesar opraviti. Poleg teh zabavnih iger z ugankami nadaljujmo smotreno vajo v opazovanju in izražanju. Celotni spisni pouk se počasi tako uredi, da se otroci polagoma čisto prostovoljno odrečejo tuji pomoči. Če je otrokom tema nejasna in nezanimiva, je brezuspešno opominjanje, naj jim doma ne pomagajo. Spis naj bo tedaj kar najbolj preprost. Otroci morajo biti svoje stvari tako gotovi, da jim niti na misel ne pride, koga vprašati. Dalje se zavedajmo, da je najboljši organizator slehernega dela z a n i m a n j e. Če združuje učenec vse svoje zanimanje za kako stvar, tedaj se zbudi takoj njegova volja za delo, za vedno veselejšo ustvarjanje. Spisi nove šole so pogumni poskusi. Otroci se jih lotijo veselo kakor igre na solnčni livadi. K samostojnosti hočemo v spisnem pouku vzgajati, ker rabimo aktivne, ustvarjajoče, ostro opazujoče, iznajdljive ljudi, ki imajo pogum in spretnost dati proizvodom umskih sil samostalno pravi pismeni izraz. Delovna šola ne pozna vezanih spisov stare šole, ki so kvečjemu milostno dovoljevali, da je učenec mesto tretje osebe stavil prvo, namesto indirektnega direktni govor. Otrokom tudi nočemo nuditi spisov napovednih besedi. Nočemo jim nuditi nič pripravljenega, marveč le elemente, s kojimi morejo graditi z lastnimi močmi. Nova šola je delovna šola, je šola pridobivanja, šola lastne moči.

Poleg spisja moramo vaditi tudi protokoliranje, kajti pride slučaj, da mora kdo prizor čisto objektivno opisati, ne da bi vpletel svoje misli. Pripeti se izreden dogodek. Nekaj učencev mu je priča. Očividec opiše dogodek. Nato ga otroci opišejo najprej ustno, nato pismeno. To je sestava protokola. To sicer ni spis, toda otroci spoznajo, da ne dobimo jasne slike prizora (dogodka) po govoričenju. Tu ne gre le za to, da dejanje jasno vidimo, marveč da vse tako jasno, kakor vidimo, tudi napišemo.

V marsikateri hiši slišijo otroci čudno slovenščino. Koliko delavskih otrok prihaja iz temnega ozračja... Nekaj ur dnevno se mude v miljeju prave slovenščine, potem se pa zopet vrnejo domov k očetu, čmernemu delavcu in k materi, izmučeni delavki, koje govorjenje je dan za dnevno nejevoljno godrnjanje. Tudi ti otroci naj pišejo spise iz lastnega? Zagovorniki stare učne šole bi nam lahko očitali: Vi s svojim novomodernim spisnim poukom, če se proizvajanje misli vrši še tako živo, vaši učenci

morajo vendar vedno zopet črpati iz starih ozkih dejstev, če jih z beležnico okrog pošiljate, mesto da bi jim kazali smotreno nove možnosti izboljšanja sloga. Otrok se vendar ne more ob svojem lastnem izraževalnem načinu dvigniti. — Učne ure, v kojih bi otrokom dovršen vzorni slog na prezentančnem krožniku nudili, bi bile vsaj na nižji in srednji stopnji dokaj brez pomena. Dober slog je smiselni, plastični slog, in ta plastika se mora pridelati, s tipalnimi nitmi duše otipati. Dober slog ne pride otrokom s tem v kri, da slišijo vzorne sestavke, slog hoče biti pridobljen. Otroci se morajo naučiti svojo materinščino gledati.

Nič naj ne pride iz peresa, kar se ni prej udomačilo v očesu, ušesu in čuvstvu. Za to so realije in nazorni nauk. Zdajci spoznajo otroci, kako se odpirajo na čudežnem drevesu jezika pred njimi čisto novi cveti. Tvoritev sloga je dolg tih oplemenitven proces. Samo pojasnjeni pojmi dajo jasen slog. Jasnost ne olepšava, je naš namen. Končni cilj spisnega pouka ni kopiciti vznesene spise v šolski omari, marveč cilj vsega truda je, vzbuditi tvoritveno moč mladega človeka. Otrok naj spozna in čuti: če bo jasne pojme s preprostimi stavki izražal, piše v najlepšem slogu. Vaja sloga je več kakor zadeva jezikovnega pouka, je zadeva vsega pouka.

Doslej smo se pečali glede stvarnega o spisju, glede tvarine in stilistične pojasnitve, o postanku spisa v beležnici. Sedaj hočemo posvetiti v nadaljnjo tehnično obravnavo zapisa kot koncepta v čisto.

Ko je spis onih, ki so bili na vrsti za poročanje površno spisan, mrgoli v njem napak, ker v trenutku pisanja koncentrirajo otroci vse svoje misli izražanju doživljaja. Pravopisnih in slovniških napak tedaj ne smemo preveč očitati ali grajati, tudi glede zunanje oblike bodimo prizanesljivi, samo da morejo otroci svoje spise čitati. Kajti spis mora presoditi tudi uho. Suh slog dobimo s pomočjo očesa, peresa in papirja. Tekoč slog pa je dobrodejna stavkova razvrstitev, ki mora pri njej sodelovati i uho. Oko je v pogledu slogove umetnosti potrpežljivo, uho pa kritično. Polagajmo veliko važnost na čitanje spisov. Le-to ima trojen namen: Spisu damo značaj sporočila. — Učenci slišijo svoja mala dela zveneti in se morda zdaj pa zdaj ustavijo; Čakaj, to zveni slabo, to napišem rajši drugače itd. — Učenci kritizirajo in popravljajo drug drugemu.

Odobritev spisa po sošolcih je zelo zanimiva pot v razvoju spisja. Otroci popravljajo kar brez pardona, n. pr.: Prvi: Napisal je to in to. Kaj pa naj to bo? Drugi: Morda je pa tako in tako mislil. Tretji: Potem bi se boljše tako in tako izrazil. — Kritika se vrši prav živahno in neprisiljeno. Vzgojiti je otroke, da drug drugemu pomagajo pri iskanju pravega izraza; tudi to je del moralnega pouka. Učitelj naj ne bo pri spisju učitelj, ampak občinstvo kakor njegovi učenci. Spisne ure v smislu delovne šole so ure vzgoje v razumevanju sošolca. Če izjavi učenec, »meni je ta spis najbolj ugajal«, mora tudi na

svoj način utemeljiti, zakaj. To se komu zdi brezpomembno, je pa večje važnosti kakor marsikatera vodilna misel, ki smo jo razvili iz učnega gradiva. Če vstane otrok in pravi: »Prosim tu ne morem dalje. Napisal sem štirikrat: »Prišel sem«. Prišel sem v šolsko ulico. Potem sem prišel na Gasilsko cesto itd. Dva »Prišel sem« sem odpravil, toda za druga dva ne dobim izraza.« Tedaj vstane nepozvanih več součencev. Prvi pravi: »Piši vendar — zavil sem«, drugi: »Krenil sem« itd. To je ura spisja v čisto novem duhu. Je povsem nekaj drugega, kakor če je učitelj prej vprašal: »Kako moremo to boljše povedati?« V teh urah posamezni iščejo in najdejo pomoč pri občestvu (skupnosti), veselo podpirajo slabejše; vsak se zaveda, da sodi k delovni skupnosti in čuti, da ne piše spisov za učitelja, marveč za ves razred. Vsak opazuje drugega, drug se uči od drugega, vsak vzgaja nevede drugega. To so solnčne ure, ure produktivnega dela. Šoli delovnega občestva sodi bodočnost.

Važno je, da postane otrokom spis zadeva notranjega veselja. Privzgojitev k temu veselju je velike važnosti. Zgled: Pred šolo stoji drevo. V njega vejevju je skrito ptičje gnezdo. Nekega dne dovolim dečkoma, da splezata na drevo in previdno pogledata. Tovariši ju gledajo pri oknu in pišejo svoja opazovanja. Ko se odposlanca vrneta in slišita, kaj so tovariši o njiju napisali, prosita, da smeta vzeti spise domov. »To se bo moja mama veselila.« Mali so prišli do prepričanja: Spisi niso pisarenje zaradi njih samih, marveč spisi so lahko zelo zanimiva reč. Tak spis je več kakor suha šolska vaja. Prinese lahko veselje v domačo hišo. Pisali bi ga lahko, ne da bi učitelj dal povelje. In dogodi se, da piše učenka tovarišici prostovoljno, n. pr.: »Ti, Ana, pridi kmalu zopet. Imamo vedno kaj veselega. Danes zjutraj sem šla sestavljat spis. Ko sem stala pred vrati in pisala, mi reče neka deklica: »Le čakaj, to povem tvoji učiteljici. Ti delaš domačo nalogo šele med potjo« itd.

Zelo važno je, da pride vsak posamezen spis nekaj minut v razgovor. Le dejstvo, da je otrok s svojim malim proizvodom središče vsega zanimanja, mu daje čut za važnost njegovega dela, in čut ponosa je mogočni vzvod, ki ga sili k napredovanju. Če poda otrok učitelju svoje najboljše v spisnem zvezku, sad svojega resnega truda, si želi čimprej besed kritike. Čez sedem dni nima otrok za svoje delo več tolikega zanimanja. Posamezna obravnava vsakega opisa je le tedaj možna, če imamo dnevno le nekaj spisov. In če se učitelj boji, da mu tudi to vzame preveč časa, naj da pa manjkrat pisati spis. Število spisov nima več pomena, kajti v delovni šoli zajednici je soudeležen vsak učenec pri vsakem spisu, doživi na znotraj 300—500 spisov letno. Posamezen otrok se čuti od delovne zajednice podžgan, toda tudi strogo opazovan in brez ozira sojen. Uči se prilagoditi in podrediti skupnosti. Spozna pa tudi srečni občutek: zavoljo tvojega pridnega dela te priznavajo. Čuti, kako je navezan na druge, a nasprotno se tudi solnči v veselem, pravem zadovoljstvu, ki ga občutijo oni, ki morejo pomagati drugim.

Zavednosti o skupnosti se pridruži kmalu čut odgovornosti napram splošnosti. Za opazovanje določeni učenci so si v svesti, ves razred hoče imeti kaj zanimivega, kar bo imelo noge in glavo in gotovo se ne bodo vdajali brezdelju, marveč oko in uho se bo trudilo, da zadosti dani nalogi. Prav o tem najdražjem, o čutu odgovornosti, ni vedela stara šola ničesar, in vendar je to velike važnosti. V delovni šoli je učitelj prvi tovariš. Pri pripravi spisa ni zgodovni vodnik, ampak opazujoč tovariš. Med pisanjem spisa piše on prav tako isti spis. Med kritiko je poslušalec med poslušalci, v slučaju potrebe je sodnik in posredovalec. V delovni šoli je prisilni dialog odpravljen po prosti obravnavi.

Učenci so v svojih dnevnikih črtali, čez pisali, ob robu pripisovali opazke — strani so malo čedne. In to je naravno. Isto zunanost imajo tudi koncepti odraslih, kako moremo tedaj od stilističnih začetnikov zahtevati dovršeno obliko? Obnove po spominu in podobno seveda lahko pišemo takoj v snažno, sestavke ustvarjajočega dela ne. Prost spis, ki ni bil prej počekčan koncept, ne more biti pod nobenim pogojem kaj dobrega.

Otroci vzamejo spis domov, ga čitajo očetu, materi in ga na snažno prepisejo. Glede posameznih besed lahko vprašajo svojce ali pa pogledajo v kako knjigo. Če otrokom ni treba več misliti na primerno izražanje, posvete pozornost pravilnemu pisanju, tedaj dobe sami marsikatero napako. Prihodnji dan pogovorim z učenci še nepopravljene pravopisne in slovniške napake. Napišem dotične besede na tablo. Tako smo zašli v pravopisje. Pravopisne ure, v katerih so se vršile stvari, za koje ni imel otrok neposrednega zanimanja, je delovna šola odpravila. Ves jezikovni pouk sloni na spisju, kajti le tu je ustvarjajoč. Toda navzlic temu se navidezno ad hoc uprizorjena opazovanja tako usmerijo, da je v njih načrt. Za uspeh je zelo odločilno, če izhajamo od zanimivega ali pa od suhoparnega; če predočujemo otrokom oblike, ki so v zvezi s spisjem, ali če snemamo zglede tako rekoč s kljuke. Tudi slovniški pouk ni osamljen v delovni šoli, marveč pomaga graditi, je v vedni zvezi s spisjem. Ako se je otrok zmotil glede rabe predlogov, vadimo to, jutri napravi pomoto v sklanji, torej bo to poglavje najzanimivejše. Vendar uvrstimo vse navidezno slučajno dobromišljeno v okvir načrta. Spisnih ur ne pozna nova šola več, samo še ure učnega jezika. Jezikovni pouk je celotni pouk, v njega sredini je spisje. Spisni pouk mora postati hrbtenica vsega jezikoslovnega pouka. Pravopis, slovnica, čtivo moramo spoznati kot potrebne pripomočke, ki jih morajo zato otroci vzljubiti.

Pri nareku, napisovanju bodimo glede napak prav strogi, popravljajmo do največje natančnosti, pri spisju pa bodimo kolikor možno popustljivi. Kajti če so otroci pri spisju preveč boječi glede napak, jih mine veselje do spisja — morda za vedno. To dejstvo naj bi vsak učitelj uvaževal. V novi šoli ostanejo

napake napake, toda otroci naj ne dobe vtisa, da je poprava napak glavno in edino važno. Ustna korektura je najboljša. Ta pa seveda ne sme obstojati v tem, da otrokom pravilnejše povemo, marveč v spretnem vodstvu k samopridobivanju pravilnega. Ko smo spoznali in uredili bistvene napake, spišejo otroci doma spis v zvezek. Pregledan spis naj se prepiše? To je vendar potvorba. Kot taka bi se bila nekdanj smatrala. Danes ne bo noben predstojnik mislil, da pišejo otroci spise brez napak.

Po dosedanji navadi je popravljaj učitelj vse spise doma. Ob vrnitvi zvezkov smo pogovorili glavne napake, ki smo si jih zabeležili ob popravljanju nalog. Sedaj si pa mislimo to popraviljanje prenešeno na obrt. Vajenec je izvršil svoje delo. Mojster vzame izdelek domov in kjer opazi nepravilnost, popravlja in popravlja. Na vsem svetu ni mojstra, ki bi izdelek svojega vajenca popravljaj in ocenjeval v njegovi odsotnosti. Mojster pove učencu v obraz, kar mora grajati, skuša mu zbuditi čut za pravo obliko. In predvsem tudi ostale vajence pozove k oceni.

Spise je treba vsekakor v navzočnosti otrok popravljati. To je seveda nemogoče, če imamo visoke skládovnice zvezkov. Pač pa je izvedljivo, če preidemo k posamezni obravnavi, kakor smo videli na zgornjih zgledih. Za popravo nekaj spisov mora biti vsak dan čas, osobito ker popravljamo le v glavnem. Popravljamo le slovniške in pravopisne napake. Stilistične pomanjkljivosti pa pustimo. Čez kakega pol leta, ko so otroci v jezikovni spretnosti že napredovali, vzamejo zopet svoj prvi spis in iščejo, kaj bi se dalo izboljšati. Učenka je napisala n. pr.: Jaz in mama sva šli v mesto. Sedaj sama popravi: Mama in jaz... Po prodajalnah sva celo popoldne hodili: Hodili sva vse popoldne po prodajalnah. Šele naknadna poprava preskrbi za popolno jasnost. Vsak dobi mesto, ki je hoče popraviti v svojih prvih izdelkih. Vse notranje veselje nad spisom ponovno oživi. Ure naknadne poprave so zelo zanimive in uspešne. Tu žanje učitelj plačilo za svoj trud. Najlepši smoter delovne šole je dosežen, smoter tako lep, o kakršnem se nekdanji šoli še sanjalo ni: otroci popravljajo sami svoje spise! —

Pred sklepom naj še omenim, da se nekateri metodiki novega spisnega pouka ogrevajo za ilustrirane spise. Učenci najprej prizor opišejo, nato ga takoj v spisovnici tudi narišejo. Take spise krasí ena ali več ilustracij.

Še dve opazki glede poprave. En način novega popravljanja je, da učitelj spis pregleda in pod nalogo označi število napak. Napake morajo učenci sami poiskati.

Weigl priporoča, naj imajo učenci posebne zvezke, ki vanje uvrščajo zagrešene napake v abecednem redu. Ta način poprave smatra za mnogo uspešnejši kakor navadno popravo ob koncu ali ob robu spisa.

Končno naj omenim nekaj opazk v svoj zagovor. Nikakor se ne strinjam z vsemi nazori, ki sem jih tu napisala. Podala sem povečini le posnetek postopanja nekaterih modernih šolnikov in to s stališča, ki sem ga označila že uvodoma. Zanimajmo se za vse, a ne posnemajmo

vsega! Predvsem se nikakor ne vнемam za idejo, da bi učence pošiljali po ulicah »lovit« prizore. Saj ni namen delovne šole vzgajati časnikarske poročevalce. Tudi si nikakor nisem osvojila misli, da bi učenci prepisovali svoje naloge doma. Marsikaj drugega je še omenjeno, s čimer se ne bomo sprijaznili. Vendar je morda ta ali oni dobil dobro misel ali vsaj pobudo za nova razmišljanja, in to mi povsem zadošča.

Avtor knjige »Wesen u. Gestaltung der Arbeitsschule« sklepa svoje delo nekako s temile besedami: Kdor se loči od te knjige s sklepom, da bo le eno misel, ki mu je posebno prijala, poskusil prihodnji dan pri pouku, postane s tem apostol delovne šole. Ako je uspel pri tem poskusu, si bo obvladanje metodičnih poti manualne delovne šole in duševne samodelavnosti pri vsaki nalogi bolj osvojil. — Ko bomo prožeti delovne šole, postanemo pravi nosilci reformnih idej in bomo lahko uspešno sodelovali pri njih uresničenju.

O delovnem pouku.

Fort. Lužar.

Poleg prvotnega samega izpraševanja in poleg pozneje uvedenega nazornega pouka je dandanes postavljeno k pouku še udejestvovanje roke ter je tako nastal pojem delovne šole. S tem smo dobili skupino pojmovanj o ročnem delu, o posebnem rokotvornem pouku in o delovnem pouku. Vse skupaj spada torej v obseg delovne šole. Vendar se pa občuti, da izraz »delovna šola«, ki ga je rodila velika navdušenost za udejestvovanje roke, ni popolnoma dober, ker vsaj na prvi pogled preveč enostransko kaže na fizično delo, dasi ima isto važnost duševno delo; saj brez računstva, brez spisja in še kaj drugega ne more človek nič pravega prinesiti iz šole.

Delovni pouk kaže namen, da se pri vseh učnih predmetih udejestvuje ročno delo. Z delovnim principom in s samotvornostjo hoče preustrojiti prejšnjo šolo v delovno šolo ter ji z novim učnim načrtom, pa tudi brez njega, dati nov ali poseben okvir. Z »delovno šolo« je sicer označena sedanja svetovna reforma šole, a uzakonjena je še vedno povsod »osnovna šola«. Iz posameznih predmetov v celoto sestavljene osnovne šole se ne more v stran postaviti ter dati veljavo samo novi struji »delovni šoli«. Delo v njej, kot del osnovne šole, se ne more ločiti, da bi absolutno nadvladalo ali zavrglo ostali pouk. Osnovna šola ima pač neko nepriliko, da je tolikrat postavljena v slabo luč, ker se iz niene celote izlušči kak del, kak predmet, ž njim pa tolče, posebno seveda pred nerazsodnim občinstvom, po vseh drugih. Tako se je že vse drugo zametavalo z umetniško vzgojo, z militaristično vzgojo, s prostim spisjem, s Herbartovimi formalnimi stopnjami ter postavljalo za mnogo let v neko brezpomembno ozadje. V novejšem času se začenja na tak način vнемa za vzgojo s kino, zahtevajo se športi, turistika, da bo

kmalu govor o »športni šoli«, kakor je z druge strani o »delovni šoli«. Pri Nemcih res vidimo, kako gojijo šport v velikem obsegu, a je pomniti, da je povod tega tudi, ker jim je po vojski zelo omejen militarizem. Treba je le še, da se takih zahtev oprime kaka industrija, da pridejo agenti in hajd z osnovnošolsko mladino celega sveta na olimpijade. S takimi ekstremi, ki so proti pravemu namenu šole, bi praktično urejena šola, ki upošteva vse pridobitve na šolskem polju ter tudi delo v pravi meri, bila zopet odvisna od njenega enega dela ali oddelka. Gotovo bi namreč šola ne bila praktična, ako bi več zahtevala kakor more otrok, recimo po domače, vzeti na žlico, da spravi v usta. Tu odpove tudi slavni norimberski lijak. Praktični pouk je bil vedno produktiven pri mladini, seveda ne naravnost za najvišje znanstvo, za univerze, za svetovni obrat in za veleindustrijo. Ročnost je v mnogem oziru potrebna, a se nikakor ne more v šoli gojiti v toliki meri ali s tako mislijo, da bi pozneje vsakdo v današnjih razmerah ne potreboval rokodelcev, obrtnih in industrijskih pridobitev. Morda ima ta ali oni učenec dobro ročnost za kako stvar, tudi se je vadil na stružnici itd., toda pozneje, ko izstopi iz šole, si vendar ne more pomagati, ker nima vedno pripravljenega zadevnega orodja ali strojev. Skoraj vsakdo, ki se oprime kakega gospodarstva, je pozneje navezan, da vzame na pomoč res izurjenega rokodelca. Ali pa naj dosledno zahtevamo, da imej človek v žalostni dobi stanovanjske mizerije in tesnobe vse polno orodja in strojev pri hiši? Večina ljudstva ne živi več v Robinzonovih razmerah, ker je dandanes na svetu že vsakemu odraslemu človeku nekaj kulture na razpolago. Tudi samotvornost, ki je bistvo za delovni pouk, ni nekaj popolnoma novega, temveč je že davno vzeta iz življenja in se je uporabljala idejno in realno. Res pa je, da je večja uporaba roke vrgla iz šole marsikaj predsodkov in o marsičem predružačila domišljijo. Nek psihološki pojav je, da tudi materialnost zelo spreminja človeka in povzroča nove orientacije. Materialnost mnogokrat koristi »jazu«, mnogokrat ga pa tudi pokvari in uniči. Sicer tudi idealnost ni vselej človeku na korist, ker so mnoge ideje nezdrave blodnje. Vse kar je prav! Kako drugačnega se čuti človek, ki je izvršil poleg navadnih opravkov tudi izredno delo, n. pr. kak pomenljiv predmet, sam ali tudi s pomočjo drugih; kak lep občutek ima, ako mu ozelenijo po njem posajeni sadeži itd. Z uporabo roke, s smotrenim delom nastane nova volja, nova samostojnost, nova iniciativa in sploh nov izraz notranjosti. Celo prejšnji pasiven slabič dobi lahko neko samovlado. Taka nova samohotnost pa je nedelavcu neznan. Vendar mora biti umevno, da ima vsako težje delo za mladino svoje meje.

Prereševanje razne učne tvarine z ozirom na narodno gospodarstvo, na življenske razmere raznih stanov, na človeško naravo in dušeslovje, je dalo mnogo pridobitev za drugačno razpredelitev dela in metode v šoli. Dasi pa obstoji šola, kakor vsaka druga ustanova na redu, hočejo nekateri iti z novo učno tvarino preko vsakih ojníc, hočejo zavreči vsak

načrt in red, kakor bi obstojala raznolika narava in družba res brez oblik in trajnih zakonov. »Vse prosto, brez discipline«, iščejo neko »čisto« delovno šolo. Vendar pa hočejo najti red in slog v spisju in drugod koncentrirati uspehe v kak sistem. Nekdaj je veljalo v šoli govorjenje ali odgovarjanje samo po danih učiteljevih vprašanjih, po zahtevi discipline. Učne slike so bile niz samih vprašanj v domišljiji formuliranih govorov. Sedanja delovna šola dopušča medsebojen razgovor učencev, učitelj je bolj v ozadju kot voditelj. S tem dobi učenec večjo možnost za samostojnost in samodelavnost, pa tudi več časa za pouk z delom. Delovna šola ima torej svojo opravičenost, dasi še ni dosti mogoč nje enoten razmah. Dobila je že več tipov in izprememb z ozirom na večji poudarek kakega posebnega dela. Nekateri predstavniki delovne šole poudarjajo samo ročno delo, drugi tudi duševno, tretje produktivnost, zopet drugi pa kombinacije prejšnjih. Različnost življenja se sistemu upira in vsa narava se tudi z očitanjem polovičarstva še ne da ugnati ali mehanizirati na enoten, dosleden domislek. Zmerna struja šolskih reformatorjev zavzema sledeče stališče: »Delovna šola, kakor si jo predstavljamo, ni v izrazitem nasprotju s šolo učilnico, temveč je le d o s l e d n a iz g r a d i t e v naše današnje šole; delovna šola je do konca izvedeno uresničenje že davno priznanega načela samodelavnosti in samostojnosti učencev pri prisvajanju znanja. Tudi ne kaže, da bi se med »učenjem« in »delom« izkonstituiralo kako nasprotje, kakor da bi tisti, ker se uči, ne delal. Res je le to, da se je do sedaj s šolskim delom vse preveč obremenjal spomin le avtoritativno, dočim stremimo za tem, da si učenec sam pribavlja svoje znanje iz lastne izkušnje, na resničnih predmetih in življenskih pojavih ter da zna to znanje vsak čas tudi uporabljati. Torej ne delo samo na sebi je znak za novo učno postopanje, nasprotja med starim in novim učnim postopanjem bi bilo temveč označiti takole: ne več samo sprejemanje, temveč tudi samodelavnost; ne več življenje samo v podobah in abstrakcije, temveč resničnost stvari same; ne več samo poslušanje in gledanje, temveč tudi udejevanje. Skratka: Delovna šola je šola življenja, je kraj, kjer pulzira in se odigrava resnično, vsakdanje življenje v domačiji in domovini v polnem pomenu besede. (M. Lichtenwallner, Popotnik 1925, str. 42.)

Da bomo bolj izrazito pojmovali delovni pouk, vzemimo v preudarek sledeči odstavek dr. Friderika Dittesa¹ iz njegove knjige »Schule der Pädagogik«, na strani 759, ki je izšla l. 1901. v Lipskem v šesti izdaji:

¹ Dr. Friderik Dittes je umrl 15. maja 1896. Njegova dela in zasluge kot zagovornika pravic vsega avstrijskega učiteljstva omenja »Učiteljski Tovariš« l. 1896, str. 228. Bil je svobodomislec, kar omenjam namenoma, da ne bo zaradi »Slov. Učitelja« kakih predsodkov glede njegove sodbe in glede stvarnega raziskovanja o »delovnem pouku«. Naš dr. V. Bežek ga v »Popotniku« 1904 od strani 49 dalje navaja med hudimi nasprotniki Herbartu in njegovih formalnih stopenj. Dittes je ustanovil in vodil več šolskih listov in spisal mnogo razprav filozofsko-pedagoške vsebine. Za več knjig je prejel častna darila. Služboval je kot ravnatelj seminarja v Gothi in na Dunaju.

Že dolgo je delo vodilna misel šolske pedagogike in predmet praktičnih poskušanj za pouk. Francke je uvedel na svojih zavodih ženska ročna dela, nadalje strugarstvo in druge posle; Hecker, ki je ustanovil (l. 1747) prvo realko v Berlinu, je med drugim na njej uvedel svilorejo; tako so tudi Salzmann, Pestalozzi, Kindermann uvajali razna dela. V raznih nemških deželah, pa tudi drugod so poleg osnovnih šol, vendar pa v neki zvezi z njimi in po krajevnih prilikah ustanovili posebne industrijske šole. Večkrat se ponavlja zahteva, da bi osnovna šola gojila obrtno delo in to v velikem obsegu z nalogo: »Vzgoja k delu z delom.« Ker se pri tem sklicujejo na imenovane pedagoge in posebno na modroslovca Fichteja, navajam tu nekaj stavkov iz njegovih »Govorov na nemški narod« (l. 1808.): »Glavna zahteva narodne vzgoje je, da je v njej združeno učenje z delom. To pa deloma zato, ker so vsi, ki prejemajo narodno vzgojo, določeni za delovne stanove, in k taki vzgoji pripada brez dvoma izobrazba za dobrega delavca; nadalje pa posebno zato, ker spada utrjeno zaupanje, da se po lastni moči vzdrži med svetom in za svoj obstoj ne potrebuje tujih dobrot, k osebnosti samostojnosti človeka ter je mnogo večja podlaga npravni samostojnosti, kakor se misli. Ako poizvedujemo o osebah, ki imajo na sebi nečastna dejanja, najdemo vedno, da se niso učile delati, da se dela ogibljuje in so poleg tega slabi gospodarji. Zato naj se gojenec navaja na delavnost, da bo oproščen skušnjav k nepoštenosti zaradi skrbi za prehrano. Kot prvo načelo časti naj se mu globoko vcepi, da je sramotno drugim naprtiti vzdrževanje za sebe, namesto zahvaliti to svojemu delu. Pouk mora biti tako pošteno predstavljen, da vrši popolno pazljivost in zbranost, in to ne poleg drugih opravil. Glavno delo je poljedelstvo in vrtnarstvo in tista rokodelstva, ki jih potrebuje človek v mali državi.« Te misli Fichteja so izvrstne, a pomniti je, da je imel pred očmi vzgajališča, ki obsegajo vso vzgojo, šolo in delavnico kot lastno »otroško državico«. Poleg tega ni nikakor zahteval Fichte, da bi bil pouk prikrajšan z delom. Tudi moramo pomisliti, da to, kar so zahtevali Francke, Salzmann, Pestalozzi i. dr. na svojih zavodih, ni kar brez vsega primerno za ljudsko šolo. Priznati pa mora vsak pedagog in vsak razumen človek, da je vzgoja mladine k delu zelo važna zadeva. Ali pa je primerno, vzgojo k delu samo šoli in posebno ljudski šoli nasloniti, to je drugo vprašanje. Varujmo se, ljudsko šolo z zahtevami potlačiti in ji onemogočiti, da bi to izvršila, kar mora in kar naj brezdvomno izvršuje. Kdor ve ceniti težo nalog, ki smo jih doslej navedli, ta ne bo zahteval, da naj naše osnovne šole prevzamejo namen, da se morajo otroci učiti, kako se samo kruh zasluži. Ali naj staršem in učiteljem nič drugega ne ostane? Ali naj se že v osnovni šoli koncentrirajo hotenje mladine na kruh, denar, dobiček, kupčijo? Brez dvoma je hvalno, ako občine in društva ustanavljajo delavnice, ki varujejo zanemarjeno in brezposelno mladino lenobe, beračenja in tatvine, in ako navajajo starši svoje otroke k praktični zaposlitvi. Vedno pa je preizkusiti, ako ni na škodo splošni nalogi šole, v vrtu ali šolski

delavnici navajati otroke k umevanju dela. Veliko tu sploh ne moremo doseči. Čas je tesen, otroci so fizično slabi; njih število je veliko in delo učitelj težko nadzoruje; orodje jim je lahko nevarno; samo eden, za vse praktičen delovni pouk je težko določiti; od osnovnošolskih učiteljev je komaj pričakovati, da bi znali poučevati vsako delo; zunanje potrebščine za delovni pouk v velikem štilu bo težko preskrbljevati. Vsekako se bo delo v osnovni šoli uporabljalo bolj za izobraževalne, kakor za pridobitvene namene. Vedno naj se pa nadalje razmišlja in poskuša, ali se ne bi dalo najti za dečke na osnovnih šolah kak tak pouk iz industrije, kakor ga imajo na premnogih nemških šolah za deklice. Tako zvana ženska ročna dela se sicer ne morejo smatrati za bistven predmet osnovne šole, a se dajo brez motenja uvrstiti iz praktičnih ozirov med druge. --

Tako Dittes. Od takrat je nastopila že nova učiteljska generacija, vmes pa svetovna vojna in mnogi kongresi za delo in delovno šolo. Nastalo je mnogo posameznih samostojnih potov z istim geslom. Dittesov dvom glede dela na šolskem vrtu nima podlage. Vrt je za šolo največjega pomena. Zato ni nikakor vsega tako vzeti, da bi sedaj morali obtičati pri kakih starih trdih pedagoških plasteh, temveč samo tako, da iščemo in postavimo na podlagi preizkušenih izsledkov za razne prilike širšo in zanesljivejšo zgradbo vzgoje. Pravo šolsko delo bo moralo gledati nekoliko tudi na preteklost ter si ž njo kot podstavek začrtati delovni delokrog za bodočnost.

Kulturni pregled

Mednarodna konferenca „Mir potom šole“.

Dr. A. Möbusz, seminarijski ravnatelj v Lübecku (v esperantu) poroča o istem predmetu, omejujoč se zlasti na nemške učbenike. Označuje razvoj zgodovinskih učbenikov, jih brani proti grajalnim ocenam z raznih strani. Navaja § 148. ustave Nemške republike, ki določa, da naj se pouk in vzgoja vršita v duhu mednarodne sprave. Poroča, da v tem duhu deluje nemško učiteljsko društvo z več kot 100.000 udi, razen tega pisci novih zgodovinskih učbenikov in različne mednarodne komisije. Obvesti o bernski konferenci 1926 ter priporoča njene sklepe (teze). Svoje poročilo konča z besedami švicarskega pesnika Kellerja: »Spoštuj domovino vsakogar, svojo ljubi!«

Gosp. du Pasquier, kabinetni načelnik, Saarbrücken (v nemščini, prev. v esperanto), o »Gradbenih stremljenjih. Priporočila Zveze narodov«.

Naloga šol v našem kritičnem in politično negotovem času je zelo važna. Skupno z novinarstvom more šola pripravljati javno mnenje in nanj vplivati. Kako je ravnati, kažejo priporočila in predlogi zvedenškega preiskovalnega odbora v komisiji za skupno umstveno delovanje v Zvezi narodov. Učiteljstvo vsega sveta je poklicano, da se bavi s temi sugestijami ter jih uveljavi v praksi. Govornik naglašja priporočila, ki se nanašajo na učiteljevo izobrazbo ter poroča o možnosti šolskega odseka pri vladni komisiji za Saarsko ozemlje (ki ga vodi vladni komisar dr. Franc Wezenski), da obvešča učitelje vseh učnih kategorij o mirovnem problemu potom posebne knjižice, ki se ukorišča za vzgojo. Objave tajništva Zveze narodov v Ženevi niso neposredno namenjene učiteljem in šoli,

govornik doda vrhovni pregled o vsebini ene tiskovine ter podčrta svoje prizadevanje, da bi podal jasno sliko o mirovni problemih, z namero, da bi zgodovinsko opisal obseg, važnost in potrebo razvoja k miru. Razen pouka v organizaciji Zveze narodov je treba tudi predvideti druga vzgojna podjetja v stiku z mladinskim gibanjem in kristjanskimi skupnostmi. Končni cilj nam sveti iz navdihnenih besed apostola Pavla, s katerimi proglašča edinstvo človeštva ter predvideva čas, ko ne bo ne Judov ne Grkov, ne divjakov (barbarov) ne Skitov, ampak le ena bratska skupina.

Gosp. dr. J. E. Williams, Cardiff, namesto Rev. Gwilyma Daviesa (v angleščini, prev. v esperanto), o temi »Kaj so storili v velških (Wales) šolah«.

Ker je Wales majhna dežela, je delo lahko. L. 1922. je g. Davies sklical vzgojitelje, ravnatelje in učitelje zgodovine in zemljepisja na tridnevno konferenco, da bi se pogovorili o delovanju za vzgojo otroškega mednarodnega umevanja. Sklenili so, da ne bodo delali propagande, marveč bodo vzgojo samo temeljito izpremenili, zlasti pouk važnih nalog zgodovine in zemljepisja. Ta konferenca se je osnovala kot stalen odbor s temile določenimi namerami: zbirati informacije, občevati z vzgojnimi avtoritetami ter prirejati konference za učiteljstvo. Uspeh nam daje pogum. Avtoritete so izdale odredbo glede pouka o Zvezi narodov, bilo je 40 konferenc in sodelovalo je 6000 učiteljev, pripravljenih za pouk o »svetovnem državljanstvu«. Otroci sami se zelo zanimajo in v zadnjih petih letih so poslali velški otroci na »Dan dobrodelnosti« (18. maja) brezžičen brzozjav po najmočnejši angleški radio-postaji otrokom vsega sveta. Ti pozdravi so povsod zbudili velik odmev. Z radostjo so ugotovili nastanje mednarodnega duha, ki obeta, da se bo v bodoče upiral morebitnim vojnim draženjem.

Gosp. Miloslav Skořepa, strokovni učitelj, Německý Brod (v češčini, prev. v esperanto) o temi »K miru po državljanski vzgoji«.

Pouk o državljanski etiki je razen zgodovine najvažnejši učni predmet. V majhnem otroku je treba ukoreniniti in razviti nagone in čute, ki so dušeslovni temelj mirotvornosti, in učiti jih je treba o bistvu in potrebi svetovnega miru. Zaradi zelo različnih razmer v posameznih državah doslej pouk o državljanski etiki ni imel enotnega temelja, kajti umevno je, da so ga različne države po potrebi same uravnale. Na ta način državljanska vzgoja na podlagi patriotizma, nacionalizma in nagnjenja k državi in v praksi narode bolj razdružuje kakor pa druží.

Na Češkoslovaškem je vodilna misel državljanski vzgoji Lincolnova demokratijska formula kot vladanje po narodu in za narod. So pa tudi države, v katerih tega načela ni mogoče uveljaviti. Na Češkoslovaškem se je v prvi vrsti obračala pozornost na razdeljujoče delovanje državljanske etike ter se je skrbelo za to, da naj bo v učenem načrtu zadostna količina pametne mirotvornosti. Razen splošno potrjenih moralnih principov so se trudili razpravljati pri učencih o dobrem, ki posamezniku dohaja iz človeške družbe, o skupnem imetju človeštva, vedi, umetnosti, iznajdbah in knjištvu, o enakosti narodov, militarizmu, vojni in veliki vrednosti miru, o zbliževanju človeštva, o Zvezi narodov, o sredstvih za mednarodno umevanje in o celi vrsti nalog, ki so v zvezi z mirotvorno mislijo. Domoljubje smatramo za tvorno delo, vsekako pa zavračamo vsak šovinizem; na ta način vzgajamo za demokracijo. Del pouka smo tudi posvetili organizaciji Zveze narodov, razen tega mednarodnim pomažalom, n. pr. esperantu. Da združimo vse posameznosti, smo bojni nagon v velikí meri navedli na drugo pot ter smo v otrocih zbudili zavest, da pripadajo človeški družini, ter spoštovanje do tujcev. Obe spoznanji sta temelj trajnemu mednarodnemu miru.

Konec seje.

(Dalje.)

Književni pregled

MOLITVENIKI

Med vzgojne knjige spadajo v prvi vrsti molitveniki. Napredek na tem polju mora zanimati vse vzgojitelje, zato pa naj tudi naš list od časa do časa o tem kaj izpregovori.

Pravkar sta izšli v Herder-jevi založbi (Freiburg i. Br.) dve taki knjižici z naslovom **«Das Kind bei der heiligen Messe»** (Messbüchlein für die Grundschule von Pius Bihlmeyer O. S. B. Beuron). — Drugi večji molitvenik pa se imenuje **«Zum Altare Gottes will ich treten»**. (Liturgisches Messbüchlein für die oberen Jahrgänge der Volksschule.) Avtor je isti.

To so res mašne knjižice; kajti sveta maša, umevanje mašnih obredov in mašnih molitev je — poleg spovednih in obhajilnih molitvic — bistvo in skoraj edina vsebina teh dveh molitvenikov.

Vodilna misel, vodilno načelo ob sestavi je bilo: ustreči želji svete Cerkve, naj bi se čim širši krogi vživeli v jedro katoliškega bogoslužja — v daritev svete maše. Najgotovješa pot do tega cilja je pa šola. Otroci naj pod vodstvom vnetega učiteljstva od leta do leta globlje spoznavajo skrivnost presvete daritve. Za to smotreno proučevanje je treba predvsem primernih mašnih knjižic.

Zgoraj omenjena molitvenika imata štiri stopnje koncentričnih navodil, vzorcev za koristno udeležbo pri sv. maši, tako da pride vsak vzorec (obrazec) na dva razreda.

Prva knjižica je namenjena mladini osnovne šole, druga za višje organizirane štiri razrede. Metoda, ki so se sestavitelji (sodelovale so tudi učiteljice) po nji ravnali, je plod številnih posvetovanj in mnogih poskušanj. Da bi se mladina tembolj seznanila z liturgičnimi molitvami, se je po možnosti besedilo cerkvenih molitev sprejelo že v prvo knjižico. Te skrajšane molitve se pozneje dopolnjujejo. Večja knjižica je — kar

se tiče mašnih vzorcev — podobna naši slovenski »Večno življenje« (dr. Gr. Pečjak), ter ima molitve in berila za vse večje praznike posebej natisnjene. Zanimiv je posebno obrazec za skupno, glasno (medsebojno) molitev.

Kar daje obema molitvenikom posebno veljavo, so ilustracije posameznih delov sv. maše in mašnikovih opravil. Sličice so točne, pravilne, jasne, umevne in kar primerne za razlago liturgičnih opravil. Za prvo skupino so barvaste, izdelane v Beuron-u. Obrazec za drugo skupino ima veliko slik umetniškega slikarja Bartha iz Karlsruhe.

Vsekako zanimiva in praktična novost — velik napredek na tem polju. Zunanja oprema knjižice je preprosta, tisk je pa jassen in čist. Navodila in opozorila so natisnjena z rdečo barvo.

A. Č.

Sprehod po Ljubljani. Spisal Viktor Steska. Kažipot našim šolarjem izletnikom. V Ljubljani 1928. Založila uprava »Vrtca«. Str. 20. Mladi izletniki, ki pridejo z dežele v Ljubljano, bodo z veseljem in radovednostjo vzeli majhno knjižico v roke. Tu bodo marsikaj našli, kar jim učitelj na enodnevnem izletu pokaže, dopolnjeno z zgodovinskimi podatki ter s tem dobili večje zanimanje za domoznanstvo. Šolarji naj to knjižico kupijo za spomin na Ljubljano. Izvod stane 3 Din in se dobiva pri upravi »Vrtca«, Sv. Petra cesta 80, po knjigarnah in v prodajalni KTD (Ničman).

Mladi kemik. Profesor na realki v Ljubljani Maks Prezelj je obogatil slovensko strokovno literaturo z lično knjižico: Mladi kemik. Kdorkoli pozna stanje naše strokovne literature, mora biti vesel te knjižice, saj izpolnjuje vsaj deloma veliko vrzel v strokovni literaturi sploh, zlasti pa v kemični. V kemični književnosti prav za prav do sedaj nismo bili prišli preko kemičnih učbenikov za nižje razrede srednjih šol; za višje razrede pa, če izvzamemo malo Reiserjevo izdajo za humanistične gimnazije, niti teh nimamo.

Prof. Prezelj je, zavedajoč se revščine v naši kemični literaturi, priredil knjižico

tako, da bo zadovoljila v polni meri tega, ki kemije še ni vešč, da bo pa našel tudi oni, ki se je že pečal s to vedo, mnogo dobrih do sedaj nepoznatih navodil za poskuse v prvem, zlasti v drugem delu.

V prvem večjem delu — »Kratkem uvodu v anorganski del kemije s številnimi poskusi« — seznanil pisatelj mladega kemika najprej v kratkih in jedrnatih stavkih, katere takoj potrdijo poskusi, z bistvom kemije. Potem pa takoj preide v anorgansko kemijo in obdela vse važnejše elemente s pomočjo velikega števila poskusov. Najprej pisatelj opiše lastnosti posameznih elementov, potem pa tolmači vse eksperimentalno s poskusi. Splošni opis prvin je kratek, vendar za vsak element dobro označuje, kar je za začetnika neobhodno potrebno za razumevanje kemičnega postopanja; za onega, ki se je že bavil s kemijo, je pregled tudi vedno koristen.

Navodila za poskuse so točna in kratka in popolnoma zadostujejo za izvajanje kemičnih procesov. Poskusi so izbrani tako, da se lahko vršijo brez posebne aparature in brez nevarnosti. Pri poskutih, ki zahtevajo vsaj nekoliko previdnosti, pisatelj mladega kemika zelo vestno opozarja.

Ker praktično ne more izvajati poskusov, kdor ne zna sestavljati aparatov sam, se nahajajo v knjižici navodila, kako se mora postopati s cevmi in zamaški. Saj je od cevi in dobrih zamaškov mnogokrat odvisen marsikateri poizkus. Da se eksperimentiranje poenostavi in poceni, daje pisatelj navodila, kako si more vsak sam pripraviti razne pripomočke. Številne slike ponazorujejo sestavo aparatov, ki so potrebni za izvajanje nekaterih težje umljivih operacij.

V drugem krajšem delu »Navodila za analizo enostavnejših anorganskih spojin« — podaja pisatelj elemente uvoda v analitično kemijo. Ta del je še posebno srečno sestavljen. Na razmeroma malem prostoru, na petindvajsetih straneh, uvede pisatelj čitatelja v skrivnost kvalitativne analize na suhi in mokri način.

Drugi del bo dobrodošel tudi starejšim, izkušenejšim, saj je ta knjiga prvo slovensko delo, ki obravnava vsaj nekaj analitične kemije. Čeprav drugi del ni obširen, vendar nudi zelo veliko snovi za vaje v dokazovanju kationov in anionov. Na koncu tega dela so narejeni reagenti s koncentracijo.

Za lažje umevanje predelane tvarine služijo zlasti dobro sestavljene preglednice.

Založnica Jugoslovanska knjigarna je dala knjigi prav lepo obliko.

Dejstvo, da tudi starejši segajo po knjigi, dokazuje, da je potrebna in da ni samo za mlade.

»Mladi kemik« ne bo pomagal dijaku samo pri učenju kemije, ampak mu bo služil tudi v koristno zabavo. Naša mladina stremi za realnimi predmeti, pri

katerih more uveljaviti svojo delavnost. Ni čuda, da je naša sedanja mladina, ki ne prenaša samega verbalizma, usmerila svojo pažnjo v precejšnji meri drugam in se potencirano zanima za prirodne znanosti. Tudi taki učenci, ki niso realisti, večkrat prihajajo k svojim profesorjem po predpise za razne poskuse v kemiji in fiziki.

Pri eksperimentiranju je treba kljub točnim »receptom« za poskuse, strogo paziti na razne činitelje, da se poskus posreči, da narava odgovori na vprašanje mladega moža. Potrebna je koncentriranost in usmerjenost misli na en sam predmet, treba se je popolnoma poglobiti v to, kar se obravnava. Te lastnosti, ki se pridobijo s kemičnim eksperimentiranjem, niso potrebne le za bodoče tehnike (strojnike, gradbenike, montaniste, foreste itd.), farmacevte, zdravnike, naravoslovce, vojaške akademike in druge, ampak tudi one, ki direktno kemije ne rabijo: sposobnost za znanstveno delo pa mora imeti vsak, ki hoče biti kedaj vreden sin Almae matris. Dandanes, v času ogromnega razmaha prirodnih znanosti, je tudi onemu, ki v svoji stroki ne rabi kemije, težko biti brez znanja njenih fundamentov, saj brez njih ne more razumeti stalnega presnavljanja, ki se vrši v zemlji, rastlinskem in živalskem organizmu in duhovito zgrajenih strojih, ki delajo kar čudeže.

»Mladi kemik« bo dosegel svoj namen, če bo vsaj nekoliko vzbudil praktičen smisel med našim naraščajem. Manjka nam praktičen smisel in zato ni naša kultura tako visoka, kot si domišljamo, saj je blagostanje temelj kulture. Ko bo znal naš kmet pravilno ravhati z gnojem, ko ne bo pri nas gospod samo doktor, sodnik in profesor, bo napačila zlata doba.

Knjiga velja elegantno vezana v celo platno 42 Din. Založila jo je Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani kot 8. zvezek znanstvene knjižnice. Inž. I. Zobec.

Ivan Cankar, Zbrani spisi. (Sedmi zvezek.) Uvod in opombo je napisal Izidor Cankar v Ljubljani 1928. Založila Nova založba. Str. VIII + 391, cena broš. 68 Din, polplatno 84 Din, polusnje 110 Din.

Nova založba pošilja med Slovence že sedmi zvezek teh skrbno urejenih in s posebno ljubeznijo opremljenih spisov. Tako to delo stalno napreduje in nam odkriva pisatelja v vsej njegovi širokosti in vedno globlji zasidranosti v slovenskem javnem življenju. Pričujoči zvezek prinaša predvsem knjigo »Mimo življenja«, dalje črtice in novele iz l. 1903 do 1904 ter kritične spise od leta 1903 do 1905. Važnost teh spisov morda ni predvsem radi pesniškega oblikovanja razvoja, ampak bolj radi živega pisateljevega razmerja do slovenskega kulturnega življenja, ki je pesniku grenko delo in pred katerim vendar ni klonil, ampak se je pripravil še k srčitejšemu naskoku naših gnilih tedanjih razmer in je še globlje pogledal v življenje. Urednik zbranih spisov je to pesni-

kovo duševno stanje skrbno odkril in še v opombah zbral potrebni književno zgodovinski material.

Kdor se abonira na zbrana dela Cankarjeva pri založnici »Nova založba«, dobi zadnji zvezek brezplačno.

Molière: Skopuh (L'Avare), komedija v petih dejanjih. Prevel Niko Kuret, Ljubljana 1927. Založila Jugoslovanska knjigarna. Ljudski oder XII. zvezek. Cena 18 Din. Za izvrstno burko »Skapinove zvijače«, ki je lani prešla vse podeželske odre in povsod vzbujala salve smeha, smo dobili sedaj v izvrstnem prevodu Niko Kureta še Moliérovo klasično komedijo »Skopuha«. Skopuh ima vse polno resnih momentov, vendar je tudi toliko komičnih prizorov v igri, da se bo občinstvo tudi po Skopuhu izvrstno zabavalo. Figura Skopuha, ki ima še dandanes ponekod precej podobnosti, je mojstersko delo pisatelja-umetnika. Ker je bil Molière sam igralec, je znal pisati za igralce, zato vsebuje igra vse polno efektnih prizorov in vlog, ki so nalašč za igralce pisane. Ima 10 moških in 4 ženske vloge. Od teh 10 moških vlog, je 5 epizodnih, tako, da rabi režiser samo 5 + 4 vloge. Igrji je pridejan predgovor (napisal prof. A. Robida), v katerem najde režiser vse potrebne napotke in nasvete glede kostumov, karakterizacije oseb, sploh vsega, kar je važnega v igri. Tudi predavatelj pred igro bo našel marsikaj porabnega v A. Robidovem predgovoru, kar naj občinstvu v uvodu razjasni in razloži. Zato smo prepričani, da bo našel »Skopuh« pot po vseh podeželskih odrih in da bo ljub gost, ker je dobrih iger itak malo na razpolago. Ljudski oder je prinesel v tisku letos poleg »Lumpacija Vagabunda« in »Skopuha«, še na novo prirejenega »Krivoprisežnika« in »Zapravljivca«, tako, da so odri za vso sezono preskrbljeni. »Skopuh« ni odersko zmašilo, ampak stvar stalne literature in vzgojne vrednosti, ki je kot komedija edina svoje vrste.

Jahresbericht 1927. XV. Letno poročilo k glavnemu katalogu iz l. 1913 založnice Herder v Freiburgu i. Br. Tak pregled ima malokatera književna tvrdka. V vsem je leto za

letom po nekem načrtu določena celota. V abecednem redu je navedenih 261 knjig, ki so izšle l. 1927 iz te založe. Raznovrstnost založe kaže dela o verski znanosti, o historični, sistematični, praktični teologiji, filozofiji in življenjski modrosti, o vzgoji in pouku, zgodovini, kulturni zgodovini, politiki, gospodarstvu, socialni znanosti, naravoslovju, znanju dežel in narodov, beletristike in mladinske književnosti. Letno poročilo pošilja založnica brezplačno. Sklicevati se je na »Slovenskega Učitelja«.

Nastavni Vjesnik. Izdaja društvo hrvatskih srednješolskih profesorjev. Knjiga XXXVI. Zagreb 6, poštanski pretinac 47. V letošnji 7.—8. številki so naslednji članki: Prilog za historiju hrvatsko-srpskih književnih veza u 18. vijeku, Dr. Franjo Fancev; Razmatranja o pedagoškoj teologiji, Stevan Pataki; Rustem-paša, veliki vezir Suljemana II., Harnelija Kreševljaković; Imena petorice braća i dviju sestara na početku hrvatske povijesti, dr. Josip Modestin; Izvod i upotreba »uvjetnih jednadžbi« za konstante tangenata čunjosjeka, Milan Verlić; Nekoliko riječi onima, koji ne vjeruju istini o historiji hrvatskoga jezika, R. Strohal; Nove knjige i udžbenici, Časopisi, Tjelesni odgoj, Različne bilješke. — Ministarstvo prosvete je ta list priporočilo vsem šolam v kraljevini.

Društveno pravo v Sloveniji. Spisal in izdal dr. Rudolf Andrejka v Ljubljani. S to knjigo je izpopolnil pisatelj veliko praznino v našem upravnopravnem slovstvu, katere posledice je opazal kot društveni referent velikega župana ljubljanske oblasti. Slovenija ima tako razvito društveno življenje ko nobena druga pokrajina naše države. Nujna potreba je zato, da so naša društva natančno in izčrpno poučena o vsem, kar zadeva njih postanek, delovanje in nehanje. Vse to najdejo v knjigi, ki podaja v lahko umljivem slogu posledke večletnih znanstvenih raziskovanj vseh mogočih praktičnih primerov iz društvenega življenja. Priporočamo društvom, da si to knjigo nabavijo. Cena broširani knjigi 50 Din. Naroča se pri izdajatelju v Ljubljani, Večna pot 3.

Vestnik za starše

Etična moč individualne psihologije.

Zagrebski list »Morgenblatt« je priobčil v lanskem letniku št. 298, od dunajskega zdravnika dr. Alfreda Adlerja naslednji članek:

Mi nismo oskrbniki morale in čednosti, a nam je na tem ležeče, da ljudem, ki so zašli s pravega pota, zopet pomagamo, ako trpijo in ima ž njimi okolica težave. Mi vemo, da je člove-

ško telo v četrtem ali petem letu trdno oblikovano in je kaka izprememba le takrat mogoča, ako se bitje samo trudi popraviti in spozna, kar mu je za življenje koristno, oziroma škodljivo.

Od otrok, ki smo jih dobili v okrepitev in zdravljenje, smo razločevali tri tipe: otroke z manjpopolnimi, ohromelimi, pokvarjenimi ali sicer slabimi organi; pomehkužene otroke in osovražene otroke.

Otroci z manj popolnimi organi se morajo v življenju boriti z največjimi težavami. Zato iščejo kje zavetja, da premagujejo težave, ki jih zadevajo. Taki otroci imajo za druge malo zanimanja, ker se med svetom ne morejo prav spoznati ter se zaradi občutka lastne slabosti in negotovosti preveč pečajo z lastno osebo. Iz tega položaja nastane stremljenje za premoč lastne osebe, a skrb vzgoje mora biti, da taki otroci ne odrastejo samo na takem stremljenju. Že vprašanja, ki jih tem otrokom stavimo, kažejo stremljenje za tako premoč. Tako sem od otrok iz dveh družin, pri katerih se je pripetil slučaj smrti, dobil dva različna odgovora. En otrok je rekel, da hoče postati zdravnik in se bo boril proti smrti in obvladal bolezni, drugi je pa hotel postati grobar, da ga ne bodo drugi pokopali. Karakteristično je, da je bil drugi otrok slabši z različnimi slabimi udi in se je le z izbero posebnega poklica hotel rešiti tujih vplivov.

Pomehkuženi otroci, ki vrnajo v najožjem življenju s svojo materjo, se čutijo vedno v nevarnosti. Kljub tolikim skrbem, ki jih ima zanje mati, odrastejo plašni kakor v sovražni deželi; pri njih se rodi neki čut manjvrednosti, ki se jih drži celo življenje. Pri takih otrocih manjka čut za občestvo, nimajo čutenja za prijateljstvo in tovarištvo, celo ne za narod, domovino in človeštvo. Ko nastopi pozneje zanje socialno vprašanje o poklicu, ljubezni, zakonu, niso pripravljeni in niso kos nobeni situaciji; njih obnašanje je nezaupljivo, njih sklepi počasni, na svoji življenjski poti naenkrat obtičijo, se čutijo v kaki psihozi kot junaki in bogovi ter padejo v blaznost. Ako dobimo take otroke v vzgojo, moramo pri njih najprej vzbuditi čut občestva in skrbeti, da dobijo prijatelje in tovariše. Pri odraslih, katerim hočemo pomagati kot zdravniki, poskušamo s poukom, da niso sami vzrok svojih slabosti, temveč pomanjkljiva izobrazba občestvenega čuta v njih otroških letih, ki je vzrok sedanje osamljenosti.

Osvraženi otroci, katere vsak od sebe odganja, ker so nelepi, neprikup-

ljivi, pohabljeni, ali pa nezaželjeno prišli na svet, rastejo tudi z večjim občutkom manjvrednosti. Te je le mogoče vzgojiti, ako se jih najprej pridobi z ljubeznijo. Neuroza se kaže pri tako okrnjenih otrocih kot zavlačujoče gibanje. Skoraj vsi so jecljavci v življenju ter se ne čutijo trdno v raznih položajih. Tu mora vzgoja pokazati, kako se morajo na razne situacije pripravljati. Občutek manjvrednosti, rodi posebnosti, da hoče dotičnik pozneje celo neopravičeno se uveljavljati, zato mora vzgoja paziti, da ga sama ne pokvari, ako ga preveč visoko postavlja.

Kdor se je kaj več bavil z individualno psihologijo, pride do prepričanja, da so vsi nervozni ter težko vzgojeni otroci in odrasli izrazito brez občestvenega čuta. Mi jih moramo pridobiti, da se čutijo del celote in da se v družbi čutijo kakor doma. Dvigniti jim moramo pogum in zaupanje v samega sebe. Z optimistično aktivnostjo (z veselim udejstvovanjem) jim bomo pokazali pravo pot. Seveda bo vzgojitelj ali zdravnik le takrat dosegel kak uspeh, ako jih bo za sebe pridobil in tako rekoč občestveni čut vzbudil do sebe. Potem ga pa mora prenesti na druge. Vzbuditev ljubezni in prenos ljubezni na druge pripade materi. Ako odpove delovanje matere v prvih štirih ali petih letih, potem mora individualno psihološka vzgoja nastopiti, da izpopolni pomanjkljivosti. Pri tem se zavedajmo, da ta pota niso samo naša, temveč je vsak zdravnik in vsak vzgojitelj tega zmožen, ako posnema materinsko skrb in ljubezen!

F. L. L.

Število antialkoholnih in antinikotinskih organizacij. V Jugoslovanskem Savezu Trezvenosti je 420 potialkoholnih društev, med njimi je 305 istotako protinikotinskih.

Število abstinentov na Angleškem je 8,190,000. Od teh je ena četrtnina moških.

Vidovićev prosvjetno-etički pokret bo imel meseca avgusta svoj drugi veliki kongres v Sarajevu. Na tem kongresu bodo predavanja o najvažnejših sedanjih prilikah v naši državi ter se ga udeležijo inozemski delegati. Kdor se hoče kongresa udeležiti, naj to takoj javi v Sarajevo, da se mu preskrbi brezplačno stanovanje in polovična vožnja. Istočasno se naznanja, da je izšla prva številka lista »Kulture dela«; letno stane 40 Din in izide mesečno s slikami.

Zapiski

Tridesetletnico vladikovanja je slovesno obhajal dne 17. maja ljubljanski škof dr. Anton Bonaventura Jeglič. Teга jubileja se spominjajo vsi, katerim je pri srcu prosveta slovenskega naroda. S svojim delom, s svojimi spisi in gmotnimi podporami je položil trdne temelje za narodno prosveto, kakor svoje dni preroditelj A. M. Slomšek. Ker potrebujejo vzgojna načela neko višjo avtoriteto, da se utrdijo v mišljenju naroda, se moramo hvaležno spomniti voditelja, ki se je ves čas toliko zavzemal za dobro vzgojo mladine. Želimo, da bi prevzvišeni vladika še mnogo let živel v ljubezni do mladine in mu čestitamo na redkem jubileju, kar mu je izrekla med mnogimi drugimi tudi deputacija »Slomškove družbe«.

Pedagogika nekđaj kakor sedaj. Znani avstrijski šolnik dr. Friderik Dittes se je izrazil l. 1894. v uvodu pete izdaje svoje knjige »Schule der Pädagogik« na Dunaju sledeče o pedagogiki: »Glede pedagogike v njenem celem obsegu in njenih pomožnih znanosti, nimam nobenega povoda, da bi izpreminjal svoje nazore, dasi sem do današnjega dne z največjo pazljivostjo zasledoval njen napredek in tudi nisem preslišal od vseh strani prihajajočih glasov po reformi. V zadnjih letih se je z mnogimi fizozofskimi, prirodoznanskimi (posebno darvinističnimi), psihološkimi, patološkimi, psihiatričnimi, sociološkimi, političnimi in drugimi doktrinami poskušalo vzgojitelje in ukoslovje premakniti na druge tire. Vendar pa je iz tega prišlo samo toliko na plan, da so nekatere v pedagogiki že davno dognane resnice izklicali za nove, zraven pa predstavili veliko množino hipotez, enostranskih zahtev in očitivnih neumnosti, ki le dokazujejo, da bi njih povzročitelji boljše storili, ako bi se sami kaj resnega učili, preden so nastopili kot reformatorji. Kajti njih zanikujoča kritika o »dosedanji« pedagogiki in njih projekti za reformo, kažejo jasno, da so v najboljšem slučaju dobromisleči diletanti, največ-

krat pa glasni polovičarski znalci ali pa drzni ignoranti. Kdor pa hoče kako znanost soditi, mora njen inventar malo več kakor površno in fragmentarično poznati. In kar zadeva pedagogiko, se ta najbolj univerzalna znanost ne more izvajati in konstruirati iz mnenj in postulatov tega ali onega specialista ali iz slabo umljivih odlomkov kakega spekulativnega sistema, da se ne izgubi s ponesrečenimi poizkusi trdnih tal. V resnici so pomagali kvarljivi nepoklicani napraviti mnenje, da pedagogika ni prav za prav nobena znanost, kar je seveda res, kjer se o pedagogiki nič ne ve ter je le igrača subjektivnih domislekov. Toliko v opravičenje, zakaj je ta izdaja knjige z ozirom na novotarjenje v bistvu neizpremenjena. Pisatelj je delal samo za napredek, toda v razkrojevanju in razpadu ni mogel najti napredka.«

F. L.

Pouk v spisju v smislu delovne šole. Izšla je knjiga: Artur Schoke, Der Aufsatzunterricht im Sinne der Arbeitsschulidee. Methodik nebst 500 Originalschüleraufsetzen und 650 Themen für freie Aufsätze und Niederschriften. 2. Auflage. Breslau, 1925. Priebatsch Buchhandlung. O tej knjigi je prinesla revija »Schulreform« 1927, sv. 10, tole zajemljivo oceno. Knjiga obsega na 19 straneh teorijo in metodiko v smislu delovne šole, 173 strani pa spisne sestavke učencev. Teh je okrog 500. Za nadarjenost smatra pisatelj v prvi vrsti ponavljanje naučenega. Že stavljenje nalog kaže malo znanja otroške duše, n. pr. kako grešijo otroci proti 5. božji zapovedi, primerjaj sedemletno vojsko s svetovno, označbo Tella, misli Napoleona na Sv. Heleni, primera Šlezije z Rensko provincijo, v čem si je enaka južna Evropa in južna Azija. Vse to so naloge za 12- in 13letne deklice dvo-razredne šole na deželi! Tudi o drugem zvemo marsikaj, n. pr. neka deklica piše, da pouk v zemljepisju ni lep, ker je treba toliko imen mest in dežel imeti v glavi, neka druga pa graja pouk v zgodovini, ker govori toliko o vojski. Pri taki »literarni vzgoji« ni čudno, ako

piše neka deklica, da rajše čita »Trmoglavko« in druge povesti iz zavodov. — Tudi drugod se torej čudno trudijo ljudje, da bi z nezdravim pretiravanjem spravili dobro idejo delovne šole ob veljavo.

F. L.

Profesor Frid. Kuhlmann, ki je znan zaradi preustrojitve pouka v risanju in pisanju, živi v Lipskem in je star nad 70 let. On je bil že pred četrstoletjem najbolj znan med reformatorji v Hamburgu in se je ravnal po geslu: »Nazaj k naravi!« Od risanja je začel reformirati pouk v pisanju. V svoji knjigi »Piši v novem duhu« je postavil ta predmet na naravno podlago, da je upošteval zgodovinski razvoj, otroško naravo in dvignil pisavo do umetnosti. Moderna šola mora, ako hoče imeti naziv »delovna šola«, priznati Kuhlmannov način pisave. On je dva učna predmeta, risanje in pisanje, iztrgal iz krempļev tehnike ter dvignil na umetniško višino. Tako piše o Kuhlmannu ob sedemdesetletnici »Schulreform« 1927, zv. 8/9, str. 492. Zajemljiv članek po njem »Pisanje v novem duhu« je izšel v »Slovenskem Učitelju« 1927, št. 7/9, str. 95.

F. L.

Velikonočno zborovanje »Slomškove družbe« v Ljubljani je bilo prav lepo obiskano. Predaval je tov. Rudolf Pečjak o temeljih delovne šole. Referat nam je obljubljen; ko ga dobimo, ga bomo objavili, kakor je splošna želja vseh, ki so se udeležili zborovanja.

Za nami hodijo. Avstrijski minister za pouk in božičastje je odredil, da se v bodoče prične šolsko leto po vseh srednjih in trgovskih šolah ter na učiteljskih avstrijske zvezne države 1. septembra, zaključki pa 28. junija, kakor pri nas v Jugoslaviji. Prvi semester se konča prvo soboto v februarju. Med šolskim letom so prosti sledeči dnevi: Nedelja in zapovedani prazniki, dva državna praznika, dnevi od 24. decembra do vključno 2. januarja. Dalje dnevi od srede pred do vključno torka po velikonočni nedelji; sobota pred in torek po binkošti. Vrh vsega še dva direktorska dneva. Ta red velja tudi za osnovne in meščanske šole v krajih, kjer so zgoraj omenjeni zavodi.

A. Č.

Pedagoški kongres v Berlinu, ki se je vršil sredi aprila, je bil zaključen dne 17. aprila. O tem kongresu je poročalo mnogo dnevnikov, članki pa izidejo še v raznih revijah. Navesti hočem par drobtin iz zadnjega kongresnega dneva po listu »Berliner Lokal-Anzeiger«. Prezident Glöckl, voditelj dunajskega šolstva je navajal z nepričakovanim veseljem razpod habsburške vojne sile ter je žel veliko odobravanje, ko je prejšnje kadetne šole obsodil kot »mesta, kjer so se kultivirale fine metode za moritev množic«. Ministerialna svétnica dr. Bäumer je obravnavala ljudsko šolo v zvezi z gospodarskim in socialnim življenjem. Prej so tvarino in smoter ljudskih šol določevali od zgoraj z državnimi in razrednimi potrebami, šele sedaj se tudi ozirajo na potrebo izobrazbe delovnega ljudstva. V tem oziru je udeležba žensk pri obrtih dosegla neznansko višino. Tem milijonom delavcev in delavk naj daje šola podlago. Industrija jim brez izjeme mehanizira intelekt. Tembolj mora vzgoja v ljudski šoli paziti na izobrazbo človeka, na humanistične misli, na razvoj ustvarjajočega dela. Mladina se mora navaditi, da bo ono delo, ki ji jemlje dušo, znala v prostem času nadomestiti z duševnim delom. Otrok je celotno kot človeka rešiti, to je naloga osnovne šole za prihodnja stoletja. Šolski svétnik Wolf je opisal težave in lepoto te naloge, ko je očrtal notranjo obliko nemške ljudske šole. Vsak učitelj je človek s posebno duševnostjo, tudi vsak otrok je posameznik zase. Zraven pride pokrajinsko nasprotje, razlika mesta in dežele. Kako zapletena je naloga šole in kako težka je enotna izvršitev, posebno pri novem izobrazbenem idealu današnje šole. Ta ideal ne razvija samo razuma do skrajnosti, temveč celotno osebnost po svoji nadarjenosti; vzgojiti jo mora tudi za občestvenega človeka. Vse to pa zahteva novo razmerje med učiteljem in otrokom, novo obliko razreda kot življenjsko občestvo, nov učni način, da je otrok in njegov naravni ritem merilo pri izbiri učne tvarine.

F. F. L.

5. Sežaj, ninaj, tuť ujnáč!

(Fr. Levstik).

Antona Jobst

Mirno.

Sežaj, ninaj tuť ujnáč! Na - še de - te

zadrž

Živahno.

ni - ma hlač. I - ne i - ma pa je - lo - ve

Engelaso
mf počneje s pordarki.

tudi te ni - so nje go - va: Včeraj jih je sra - ka da - la,

široko

Živo.

da - nes jih je vrana vkrala. Tuť ujnáč!

6. Stejmo!

(Fr. Bevk).

Anton Jobst.

Živahno. Enoglasno.

mf

f dvočlesno

f enoglasno

E - den, dva ro-po-la, tri, ští-ri ne-topir-ji,

The first system of music consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It begins with a mezzo-forte (*mf*) dynamic and a tempo marking of 'Živahno. Enoglasno.' The melody features eighth and sixteenth notes. The lower staff is in bass clef with the same key signature and time signature, providing a harmonic accompaniment with chords and eighth notes. The lyrics 'E - den, dva ro-po-la, tri, ští-ri ne-topir-ji,' are written below the upper staff.

mf korakoma

f zadržano

pet, šest, pol-na pest, sedem, osem, kruha prosim,

The second system of music also consists of two staves. The upper staff continues the melody in treble clef, marked with a mezzo-forte (*mf*) dynamic and a tempo marking of 'korakoma'. The lower staff continues the accompaniment in bass clef. The lyrics 'pet, šest, pol-na pest, sedem, osem, kruha prosim,' are written below the upper staff.

Živo.

p

mf

f

de- vet, de- set, ga grem vzet!

The third system of music consists of two staves. The upper staff is in treble clef, marked with a piano (*p*) dynamic and a tempo marking of 'Živo.' The melody is simpler, using quarter and eighth notes. The lower staff is in bass clef, providing a simple accompaniment. The lyrics 'de- vet, de- set, ga grem vzet!' are written below the upper staff.

p pohitevati

mf

The fourth system of music consists of two staves. The upper staff continues the melody in treble clef, marked with a piano (*p*) dynamic and a tempo marking of 'pohitevati'. The lower staff continues the accompaniment in bass clef. The lyrics 'de- vet, de- set, ga grem vzet!' are written below the upper staff.

filološko- in kulturno-historično važne korespondence, iz zgodovinskega gradiva različni dokumenti, listine, urbarji, katastri i. dr.; kulturno-zgodovinsko velezanimive so n. pr. ustanovne listine nekih štipendij na graški univerzi iz prejšnjih stoletij, ki so jih kot neke vrste »zadužbine« izstavili v obliki obširnih kulturno-zgodovinskih dokumentov naši ljudje za našo mladino itd. Štrekljevi izdaji narodnih pesmi, ki pa še ni izčrpana, mora slediti izdaja drugega folklorističnega materiala v prozi, kakor pravljic in pregovorov. Pleteršnikov slovar nič več ne zadošča. Zameniti ga mora po možnosti popoln historični sovar, v katerem bo zbrano vse slovarno gradivo iz virov, starejše pismenosti, sodobne literature in narečij. Nabiranju dialektološkega gradiva, ki je neobhodno tudi za dovršitev vseobsežne historične gramatike, je drugi cilj izdaja dialektološke karte in razbistritev vprašanja slovenskih plemen in njih naselitve. Kar se v zadnjem oziru že vrši zlasti po neumornem prizadevanju prof. dr. Fr. Ramovša, more posebno šele akademija podpreti in pospešiti v izvršitvi.

Znanstvenih problemov, ki čakajo svoje rešitve, je nepregledna vrsta. Omenim naj le cel kompleks vprašanj vsebujoči študij mednarodno-medsebojnega vpliva kakor zlasti slovensko-nemškega in slovensko-romanskega. Še danes lahko zasledimo predvsem na nemških tleh naše raznarojence poleg prvotnih drugorodcev. Omembe vreden je tudi študij narodne psihologije, njegovega značaja, antropološkega tipa itd. itd.

Z nazadnje omenjenim ima posla tudi juridični razred v zbiranju gradiva in študiju narodnega običajnega prava ter narodne pravne zgodovine. Važnost teoretičnega razmotrivanja vsakovrstnih pravnih odnošajev je javnosti brez nadaljnjege umevna.

Naloge prirodoslovno-matematičnega razreda so v antropološko-geografskem oziru med drugim n. pr. preiskovanje domače in tuje naselitve na naši zemlji, v geografsko-fizikalnem pogledu geografsko kartiranje, na povsem prirodoslovnem polju geološko mapiranje ter preučevanje domače flore in faune. Herbarij cele naše zemlje, ki ga je pričel zbirati in izdajati profesor A. Paulin, bi n. pr. mogla dovesti do konca le kaka akademija, ki bi izdala lahko tudi od njega nabrano slovensko rastlinsko imenoslovje. Da more Slovenec tudi na čisto fizikalnem in matematičnem polju v mednarodnem svetu uspešno sodelovati, služijo za primer imena znamenitih znanstvenikov te vrste, rodom Slovencev, iz preteklosti (n. pr. Vega, Stefan i. dr.) ter sedanje dobe.

Četrtemu, umetnostnemu razredu končno pripada študij naše umetnostne zgodovine in gojitev najvišje sodobne umetnosti v besedi in liku, ki je v največji meri le tam mogoča, kjer je izven potrebe po spekulaciji in iskanju dobička. Brezštevilne stavbe, cerkvene in prosvetne, umetnostni spomeniki preteklosti naše dežele, so neopisane in neznane, čeprav so najznačilnejši dokumenti naše kulturne zgodovine; dan za dnem se odkrivajo v naših cerkvah važne slike, ki so priče nekdanje splošne in visoke umetnostne kulture, a po ogromni večini niso niti primerno obdelane niti dostojno publicirane; še nihče se ni lotil in se ni mogel lotiti sistematičnega raziskavanja zgodovine našega kiparstva; umetniški razred bi postavil temelje naši bodoči umetnostni zgodovini, če bi to gradivo zbral ter dobro objavil. Svoj čas so se z veliko vnemo nabirale melodije naših narodnih pesmi in mnogo gradiva je zbranega; čas bi bil, da bi se ta material kritično pregledal, dopolnil in izdal.

O vsem tem bi se dalo, razume se, na podrobno in obširno razpravljati. Da bi tudi drugi, vsak po svojem predmetu, mogli dodati še marsikaj bistveno važnega, ne more biti dvoma. Tu je podano le nekaj najglavnejših misli v najkrajšem obrisu, toda vsekako dovolj, da je razvidno iz njega, kolike važne, potrebne in velike naloge bi imela izpolniti ljubljanska akademija znanosti, nedvomno pa vsaj tolike, da je umljiv ne le klic po njej, ampak dokazana tudi dolžnost in neodložna potreba njene ustanovitve, ako hoče slovenski narod kot visoko kulturn del širšega južnoslovanskega naroda zadostiti svo-

jemu kulturnemu dolgu in pokazati ne le svojo kulturno dozorelost, temveč sploh vrednost eksistence v okviru bratstva s Srbi in Hrvati.

Dosedanja razcepljenost na »Znanstveno društvo za humanistične vede«, društvo »Pravnik« z edicijo »Zbornika juridične fakultete«, geografsko in razna prirodoslovna društva, »Slovensko Matico« ter »Umetnostno-zgodovinsko društvo« poleg »Narodne galerije«, ni niti s stališča potrebne koncentracije duševnih sil, niti z ekonomskega vidika razveseljiv pojav, pač pa dobra stvarna podlaga in logični predpogoj k ustanovitvi uspešno delujočega skupnega znanstvenega središča in žarišča, ki bo šele Ljubljano in Slovence pridružilo kot enakovrednega člana svojima bratoma in drugim kulturnim središčem. (Primerjaj h gornjim izvajanjem še Oznaniło »Časopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino«, ki ga je napisal isti pisec ter pravila »Znanstvenega društva za humanistične vede« i. pod.)

(Iz knjige, ki jo je založila »Narodna Galerija v Ljubljani« l. 1927.)

Zbirajmo za narodni univerzitetni zaklad!

Kdo naj uči prav ceniti in ljubiti slovenski narod, če ne bomo imeli svojih domačih najvišjih učiteljev, ki so izšli iz našega naroda in zato naš narod tudi ljubijo in poznajo njegovo dušo, njegove potrebe? Pristopajte k društvu za nabiranje Narodnega univerzitetnega zaklada! Članarina je urejena takole: podporni člani plačajo letno 20 Din; redni člani letno 50 Din, oziroma juridične osebe 100 Din na leto; dobrotniki so oni, ki plačajo na leto 500 Din ali enkrat vsaj 5000 Din; ustanovniki plačajo na leto 1000 Din ali enkrat vsaj 10.000 Din; pokrovitelji pa plačajo na leto 5000 Din ali enkrat vsaj 50.000 Din. Naslov: Ljubljana, Univerza. Poštni ček, račun št. 12.368.

Jubilejni Zbornik življenja in dela S. H. S. — 1918. — t. XII. — 1928.

Ta zbornik naj izide meseca oktobra 1928, t. j. pred samo proslavo desetletnice Osvoboditve in Zedinjenja. Zbornik bo imel dve knjigi v velikosti tega proglasa; prva knjiga bo obsegala okrog 800 strani samega teksta, a druga okrog 200 strani kart, diagramov in slik.

Naloga Jubilejnega Zbornika bi bila, da opiše celokupni naš razvoj in naše stanje do 1928. leta.

V prvi knjigi bo opisano, kako so Srbi, Hrvati in Slovenci živeli in se razvijali razdeljeni in kako je prišlo do 1. XII. 1918. — Nato bo sledil opis njihovega skupnega življenja in dela za prvih deset let naše združene zgodovine in svobode.

Vsebinska bo razdeljena na okrog 60 delov in 200 člankov. Vsak količkaj važen dogodek se bo omenil, a vsako važnejše vprašanje bo razloženo v njegovem razvoju, da bi se došlo do popolne in točne konstatacije stanja našega naroda na koncu prve desetletnice Osvoboditve in Zedinjenja. Že samo s tem bodo stopile pred naše oči vse naše razmere, potrebe in naloge, katere morajo Srbi, Hrvati in Slovenci izvršiti v drugem in nadaljnjih desetletjih svojega skupnega življenja in dela.